

MARATHON

3/2022

číslo 175

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka.....	2
1. Hlavní materiály.....	2
Problémy parlamentní demokracie.....	2
3. Ohlasy.....	11
Keynes pro 21. století?.....	11
4. Pracovní materiály.....	17
Pěstování vize, jakou potřebujeme.....	17

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík
jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON
Vychází od listopadu 1996
Registrační značka: MK ČR 7785
ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok
e-mail: prorok@vse.cz
Pavel Sirůček
e-mail: sirucek@vse.cz
Radim Valenčík
e-mail: valencik@seznam.cz
Redakce a administrace:
Radim Valenčík, Ostrovní 16
110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 3. číslo časopisu Marathonu za rok 2022. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (04/2022) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. června 2022.

- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu. Toto číslo vzhledem k tomu, že připomíná významné výročí, je monotematické a mírně přesahuje obvyklých 40 stran.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Hlavním materiálem tohoto čísla je koncepčně pojatá stať Jana Zemana o parlamentní demokracii – co lze a co nelze, aby fungovala lépe. Velmi přínosná je recenze dovedená do podoby pojednání o díle M. Keynesa z pera Pavla Širůčka věnovaná výběru z jeho díla. Cenné jsou zejména dějinné a společenské kontexty myšlenek, s nimiž slavný ekonom přišel. Číslo je doplněno pracovními materiály z pěstování vize.

1. Hlavní materiály

Problémy parlamentní demokracie

Ing. Jan Zeman

Nelze bagatelizovat hodnocení buržoazních parlamentů jako žvaníren, nejen té „frankfurtské“ v letech 1848-49. V kritických chvílích parlamentní demokracie obvykle selhává. Názorně to dokládá většina zlomů v historii Československa – v roce 1918, 1938, 1939, 1945 (v letech 1939-45 parlament vůbec nebyl), 1968, 1992, resp. jen dovršení socializující revoluce 20. - 25. února 1948 a protisocialistický převrat 17. 11. – 29. 12. 1989 proběhly plus minus v souladu s ústavou. Bylo by ale vážnou chybou podceňovat možnosti parlamentní demokracie, a to i v buržoazním pojetí. Má zásadní i dílčí nedostatky. Rozumná společnost by měla usilovat alespoň o odstranění dílčích nedostatků parlamentní demokracie, protože ve většině států existují různé diskriminační prvky ve volebních zákonech ad.

Demokratický parlament musí být sborem zastupitelů zvolených ve svobodných tajných pluralitních volbách za osobní účasti každého voliče, kde každý občan má jeden hlas. Demokratickým parlamentem určitě nebyla polská šlechtická republika, resp. tehdejší polský parlament se skládal ze šlechticů rodem. K tragickému konci polské šlechtické republiky v letech 1772-95 významně přispělo právo veta každého šlechtice, které vedlo k paralyzaci parlamentu a tím i královské moci. Podobně nemůže být demokratickým parlamentem parlament britský, jehož horní komora – komora lordů - neprochází volební kontrolou. Její členy jmenují za zásluhy, přičemž často je hlavní zásluhou pouze jejich šlechtický původ.

Odstranění diskriminačních prvků

Zřejmě nejméně špatný je volební systém poměrného zastoupení ve volbách úspěšných politických stran a hnutí bez diskriminačních prvků, tj.:

- neposkytování bonusu pro vítěze voleb, viz 50 mandátů v Řecku,
- zákaz dělení území na volební obvody (ještě víc se tak reálně zvyšují potřebná procenta hlasů voličů pro zastoupení příslušného volebního subjektu v zastupitelstvu či parlamentu a diskriminují se menší volební subjekty). Za zvážení stojí zavedení povinnosti předkládat územně vyrovnané kandidátní listiny s tím, že kandidát musí mít v daném regionu trvalé bydliště nejméně dva roky,
- povinnost v průměru poměrného zastoupení v orgánech parlamentu a ve výborech a komisích zastupitelstev,
- vyloučení nutnosti dosáhnout minimálního procenta voličských hlasů k zastoupení v parlamentu nad procento připadající na 1 mandát. Proti stojící námitka, že pak se často nedosáhne funkcí vlády, je bohužel reálná
- disfunkčnost volby prostřednictvím ve volbách zvolených volitelů. Jde o systém volby prezidenta v USA většinovým, značně komplikovaným volebním systémem. Voliči zvolí volitele prezidenta s tím, že pokud kandidát v určitém státě USA vyhraje, jsou mu zavázáni všichni volitelé z tohoto státu. Závazek je sice jen morální, ale zatím nebyl nikdy porušen. Mám za to, že spravedlivější volební systém by byl, kdyby voliči volili prezidenta přímo a jejich hlasy z jednotlivých států USA se sčítali. Pak by vždy zvítězil kandidát, který dosáhl nejvyšší podpory voličů. Prezident USA D. Trump zvítězil počtem volitelů, přestože jeho hlavní protikandidátka získala o více než 2,5 miliónu hlasů voličů víc. Samozřejmě, konkrétní předvolební strategie se přizpůsobují platným volebním systémům.

Na charakteru parlamentu jako žvanírny a hlasovací mašinérie většiny to zřejmě mnoho nezmění, vítězit budou především populisté, s pomocí za peníze velkých hospodářských lobby koupených hromadných sdělovacích prostředků a manipulátorů.

Omezit předvolební manipulaci by měly především veřejné hromadné sdělovací prostředky. Dlouhodobý příklad veřejnoprávního Českého rozhlasu a zejména veřejnoprávní České televize je zde ale odstrašující, resp. tyto instituce v manipulacích triumfují soukromá masmédiá a tím zásadně kompromitují demokracii v ČR.

Ožehavé financování politických stran

Financování politických stran a hnutí a volebních kampaní patří tradičně k velmi problematickým aktivitám. Mnoho politiků mnoha politických stran v mnoha zemích svou kariéru předčasně ukončilo po té, co byly, nejčastěji konkurencí za pomoci prodejných spolupracovníků a někdy i provokatérů, odhaleny nejrůznější machinace v této oblasti. Nepřekvapuje, že v této souvislosti vznikla a vyvíjí se poměrně přísná pravidla, ale bez dostatečného efektu.

Prvním požadavkem je zde zákaz financovat politické strany a hnutí ze zahraničí a od právnických osob veřejných i soukromých včetně nevládních organizací, nadací apod., pod drakonickými tresty. V ČR ale zákaz financování politických stran a hnutí od právnických osob uzákoněn nebyl.

Zavedení rovného limitu volební kampaně pro prezidentské volby pro jednotlivé volební subjekty nepomohlo v lednu 2018, neboť došlo ke spolufinancování volební kampaně tzv. podporovateli či příznivci obou kandidátů, kteří postoupili do 2. kola. Vzali na sebe zátěž pořizování a vylepování předvolebních billboardů ad. Finanční limit byl hravě obejit. Otázkou přitom je, zda lze takovému obcházení zákona čelit. Zakážeme-li financování podporovatelů, mohou vést volební kampaň „nezávisle“ s tím, že protikandidáta (y) odmítají.

Paradoxně zákonem požadované minimální procento získaných voličských hlasů pro vstup do parlamentu či zastupitelstva může tento populismus omezovat, protože alespoň někteří populisté bez reálné naděje na zvolení tento pro ně beznadějný volební zápas nepodstoupí nebo na něj nebudou mít peníze. Stejným směrem působí i zálohy (u voleb do senátu Parlamentu ČR 20 000 Kč), které při nedosažení určitého procenta hlasů voličů propadají (zde 5 %).

Hrozba volebních podvodů

Ožehavým problémem jsou možné volební podvody. Prvním problémem je řádná evidence obyvatel. Figurují-li mezi voliči desetitisíce zemřelých (USA 2020) či umožní-li se některým voličům volit dvakrát či vícekrát, mění se volby ve frašku a demokracie je těžce kompromitována.

Každý volič by měl převzetí úřední obálky při volbách ve volební místnosti stvrdit svým podpisem, případně tak učinit členům okrskové volební komise s přenosnou urnou jinde, viz dobrá praxe v Polsku. Významně se tak ztěžuje možnost členů okrskových volebních komisí a jejich tajemníků (tajemnic) volit za dlouhodobé nevoliče.

Realizace požadavku elektronických voleb nebo korespondenčních voleb umožňuje některým občanům hlasovat za druhé bez možnosti kontroly a tím i zpochybnění skutečné vůle voličů, viz pochybnosti o regulérnosti 2. kola prezidentských voleb „korespondenčními“ voliči v Rakousku v květnu 2016, spojené s jejich následným zrušením Ústavním soudem Rakouska. Ze stejného důvodu má významná část občanů USA prezidentské volby v listopadu 2020 za hrubě zřušované. Pokrytí rozsáhlých volebních podvodů americkou

justici na skutečnosti nemůže mnoho změnit. O zabezpečení spravedlivých voleb něco napovídá i nedávný pokus v USA, kdy se dva desetiletí hackeři do volebního systému státu probourali za pouhých 10 minut.

Už se stalo v řadě států, že během sčítání odevzdaných hlasů voličů došlo k poruše sčítacího zařízení, načež se po jeho znovu zprovoznění výsledky sčítání podstatně změnily ve prospěch dosud prohrávajícího volebního subjektu. Lze se důvodně domnívat, že v řadě případů šlo o cílené volební podvody, které významně změnilly výsledky voleb a zcela degradovaly demokracii. Něco napovídá i nedávný pokus v USA, kdy se desetiletí hackeři do volebního systému státu probourali za pouhých 10 minut.

Je nutné dodatečně přísně i elektronicky zkontrolovat rodná čísla těch hlasujících, kteří při volbách hlasují mimo své trvalé bydliště na základě voličských průkazů, které odevzdávají příslušné okrskové volební komisi.

Problémem je volební právo občanů žijících dlouhodobě v zahraničí, kteří jsou odtrženi od domácích problémů a hlavně nenesou za následky své volby odpovědnost. Mám za to, že by neměli mít volební právo. Praktickou otázkou je, kolik let trvalého pobytu v zahraničí stačí ke zrušení volebního práva příslušného občana. Za horní strop považují délku volebního období, na kterou zvolení získávají mandát voličů, ale dovedu si představit i délku podstatně kratší.

Nutný je zákaz vylučovat významné množství odevzdaných hlasů voličů pro jejich nejasnou platnost (nemůže platit pro tzv. bílé či prázdné lístky, kterými volič demonstruje odmítání volit kohokoliv ze soutěžících kandidátek), neboť anuluje vůli voličů, viz volby prezidenta USA v roce 2000 na Floridě a tím i v USA či vojvodské volby v Polsku v roce 2014. Za neplatné tam bylo tehdy označeno a ze sčítání vyloučeno 18,5 % odevzdaných hlasovacích lístků! Praxe odevzdávání bílých či prázdných lístků by ale měla být samozřejmá.

Otázka je, jak omezit nekalou předvolební kampaň. Stávající volební kampaně jsou mnohem víc o pomlouvání konkurence než o pozitivních volebních programech a o osobnostech kandidátů. Možností omezit tuto praxi není mnoho, protože ničemnosti typu zneužití policejní či justiční mafie (klasicky v ČR zfušovaná tzv. Kubiceho zpráva, hrubě špinící tehdejšího šéfa ČSSD Jiřího Paroubka, zveřejněná 3 dny před konáním sněmovních voleb v roce 2010) se jeho pravicovým odpůrcům vyplatilo, resp. sebevětší prasárna se může určitému politickému subjektu vyplatit. Konečně, když při volbě Václava Havla za prezidenta v roce 1998 chyběl jeden hlas, byl získán křiklavým podvodem, snížením potřebného kvóra nezákonným uvězněním jednoho z volitelů - poslance a současně Havlova protikandidáta Miroslava Sládka - na den volby prezidenta a znemožnění mu tak hlasovat proti Havlovi.

Měly by být zakázány a tvrdě stíhány tzv. volby „nanečisto“, protože jde vesměs o hrubou manipulaci s voliči. Například se zneužijí žáci a studenti, kteří často ani nemají volební právo a hlavně obvykle volí jinak než většinová populace.

ČR neměla připustit skandální praxi „lustrování“ vůbec, natož zahájenou tři dny před parlamentními volbami v červnu 1990 svévolným lustrváním předsedy KDU-ČSL pana Bartončíka, uskutečňovanou navíc na základě několikrát upravených a tudíž nedůvěryhodných seznamů spolupracovníků STB.

Speciálním volebním podvodem při komunálních volbách, zejména v menších obcích, je účelová přeregistrace některých občanů do těchto obcí s cílem získat volební právo a pomoci změnit v ní poměry. Otázkou ale je, jak takovému podvodu čelit. Podmínit možnost hlasovat v novém bydlišti jedním rokem trvalého bydliště v něm s tím, že v opačném případě má hlasovací právo ve svém dřívějším trvalém bydlišti?

S tím souvisí i občasná praxe, že se někdo přeregistruje do města či kraje za účelem, aby tam mohl kandidovat. Jisté je, že občané nově přistěhovavší o problémech příslušné obce či města mnoho nevědí a jsou tudíž rizikovější než „domorodci“. Ze stejného důvodu za nevhodné považují možnost, že do senátu za určitý volební obvod může kandidovat i občan tam nebydlící a nemající s příslušným obvodem nic společného. Pak se může snadno stát, že ho tam občané za celé volební období neuvidí.

Princip poměrného zastoupení

Mělo by být uzákoněno, že veřejně prospěšná média budou otevřena všem subjektům zastoupeným v příslušném zastupitelském orgánu. Se zásadními nedostatky (zejména Česká televize se zpravidla chová jako hlásná trouba některých z volebních subjektů, v lednu 2018 se tím ani netajila) tomu tak je v České televizi a v Českém rozhlase (platné zákony jsou v řadě směřů na papíře), není tomu tak a zřejmě ani nemůže být v soukromých médiích. Zákon by měl stanovit, že pokud obec, město, kraj či parlament vydává své periodikum (délka periodicity není podstatná), měl by v něm vyhradit jednu stranu na odpovědi na určitou otázku a jednu stranu pro volné vyjádření zástupců jednotlivých volebních subjektů v zastupitelstvu, podobně v případě referenda. Praxe, kdy médium placené z peněz daňových poplatníků slouží výlučně nebo alespoň v rozhodující míře vládnoucí straně či koalici, je problematická.

Problémy mohou nastat i v podmínkách práce parlamentů a zastupitelstev. Ze zákona musí platit povinnost poměrného zastoupení jednotlivých v nich zastoupených volebních subjektů ve všech výborech a komisích těchto samosprávných orgánů. Poměrné zastoupení musí být v průměru. Nemůže znamenat, že miniklub bude mít zastoupení ve všech výborech a komisích příslušného zastupitelstva.

Konkrétní rozdělení poslanců či zastupitelů do jednotlivých výborů a komisí je pak otázkou vyjednávání a politické dohody. Jisté není šťastné, když přední opoziční politici byli v roce 1994 koaličními poslanci zvoleni

do výboru pro životní prostředí slovenského parlamentu, prý aby se naučili ochraně životního prostředí, fakticky aby nepřekáželi v jiných výborech parlamentu.

Praxe Evropského parlamentu, kdy hlasy europoslanců se sčítají podle hlasování šéfů jednotlivých frakcí s přihlédnutím k přítomnosti jednotlivých europoslanců, pokud některý z nich nepožádá o počítání podle individuálního elektronického hlasování, by měla být zakázána. Rychlé a spolehlivé sčítání na základě elektronického hlasování poslanců lze dnes snadno zabezpečit.

Volební právo od šestnácti let?

Požadavek je to velice problematický, protože jde o věk, kdy mládežník za své činy právně odpovídá jen omezeně. V pozadí požadavku je snaha umožnit maximálně volit zmanipulovatelné mládeži podle představ jejich manipulátorů, loutkovodičů.

Existují i protichůdné názory, například vázat volební právo na výdělečnou činnost (znamenalo by ale z voleb vyřadit nezaměstnané), či na výchovu dětí, což by znamenalo vyřadit z voleb bezdětné občany. Navíc není záruka, že dítě či děti skutečně vychovávají jeho biologičtí rodiče. Rozpadlých manželství a partnerství máme bezpočet, dítě či děti mohou vychovávat také prarodiče či jiní příbuzní ad. Obojí návrhy na omezení volebního práva jsou zjevně nepřijatelné.

První kroky

Síly prosazující socializaci a demokratizaci obecně by měly v případě svého vítězství jako první opatření očistit ústavu od zjevných disfunkčních prvků. Nelze tolerovat ustanovení či mezery ústavy umožňující zrušit předčasné volby, neboť by zkorumpovaný poslanec přišel o výhody poslance, viz rozhodnutí Ústavního soudu ČR o zrušení předčasných voleb do Sněmovny na základě jejího usnesení ústavní většinou v roce 2009. Nelze tolerovat, aby nezvolení prezidenta předepsanou 60 % většinou poslanců znamenalo automaticky nové parlamentní volby a následně za pomoci přeběhlíků umožnilo provést ústavní státní převrat, viz Moldavsko v roce 2009. Nelze tolerovat zachování poslanceckého či zastupitelského mandátu těm, kteří byli právoplatně odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Tzv. církevní restituce v ČR v roce 2012 byly přijaty většinou jednoho hlasu a to hlasu pravomocně odsouzeného poslance! Naopak soudům nelze tolerovat, aby nad poslanci či zastupiteli udržovali dlouhou dobu vazbu a tak jim znemožňovali vykonávat poslancecký mandát, do něhož byli zvoleni, viz David Rath po 14. květnu 2012.

Přeběhlictví poslanců by se mělo trestat ztrátou mandátu. Nelze ústavou umožnit odvolání prezidenta poslanci a senátory prakticky bezdůvodně, resp. jen proto, že se většina zákonodárců rozhodla provést ústavní státní převrat, jak se stalo v květnu 2016 v Brazílii. Problémů je zde jistě víc, včetně nestanovení lhůt pro některá klíčová ústavní rozhodnutí. Ústava ČR umožňuje prezidentovi nechat vládnout vládu v demisi až do dalších řádných voleb, což je zjevně špatné. Ústava ČR z roku 1992 je příkladem ústavy mnoha nejasností a mezer, umožňující různé machinace na účet svobody a demokracie.

Demokratická ústava by měla jasně stanovit, že Ústavní soud posuzuje pouze soulad přijímaných zákonů s platnou ústavou. Měl by mít ústavně zakázáno vykládat a extenzivně rozšiřovat legislativu. Rozhodnutí Ústavního soudu ČR 28. června 2016, že sezdané páry homosexuálů mají právo adoptovat děti heterosexuálních rodičů, klade další otazník nad ústavností v ČR, neboť degraduje rodinu, kterou ústava ČR chrání. Vzhledem k povaze svého postižení homosexuální páry nemohou být dobrým vzorem sexuálního chování jimi vychovávaných dětí. Takových případů rozhodnutí Ústavního soudu ČR známe řadu. Rozhodnutí Evropského soudního dvora, že nelegální překročení hranic migranty nemůže být důvodem pro jejich zadržování, je justiční zločin velkého rozsahu, který ničí Evropskou unii. Rozhodnutí Evropského soudního dvora, zakazující Polsku kácet v Bělověžském pralese, který byl kromě nekácené části „za plotem“ vykácen před sto lety německými okupanty, je směšné. Předběžné rozhodnutí Evropského soudního dvora, že Polsko musí okamžitě zastavit těžbu ve velkolomu Turow a způsobit si tak elektroenergetickou krizi, je zjevně šikanózní, navíc tento soud nemá pravomoc rozhodovat o takových to věcech. Vzniká tak otázka, jak ochránit společnost před justiční zvlí, mající nejednou charakter justiční mafie.

Odvolatelnost politiků?

Značně kontroverzní otázkou je odvolatelnost volených politiků z funkcí. Někteří navrhují odvolatelnost politiků na základě výsledků referenda, což by mohlo odpovídat jen politikům zvolených většinovým systémem. Tím se může předejít justiční zvlí, ne však prakticky neomezené masmediální manipulaci a možnosti odvolávat menšinové politiky. Zásadním problémem je, že odvolatelnost politiků, a to i na základě výsledků referenda, popírá výsledek svobodných voleb v poměrném i většinovém volebním systému. Nezanedbatelná není ani skutečnost, že se tak zkracuje beztak krátký časový mandát zvoleného politika a stimuluje rozhodování jen pro tento a zítřejší den, tj. velmi často v rozporu s dlouhodobými zájmy společnosti. S takovým odvoláváním politiků nelze souhlasit.

V případě poslanců a zastupitelů volených poměrným hlasováním je zásadní problém, že by poslance či zastupitele nejspíš odvolávali voliči, kteří je nevolili, což jde přímo proti smyslu voleb. Dlouholeté diskuse mezi

ekology dospívají jednoznačně k závěru, že případná odvolatelnost zákonodárců by znamenala přednostní odvolávání těch slušných. Přesto se ho někteří dožadují, předstírajíc péči o veřejné blaho. S tím nelze souhlasit.

Možnosti předčasného zániku mandátu

Volení politici mají být nezávislí a mají odpovědně sloužit vlasti (podobně kraji či obci zastupitelé), viz poslanecký či zastupitelský slib. Nezávislost poslanců, senátorů a zastupitelů zvolených na kandidátní listině té či oné politické strany a za ten či onen volební program je ale iluzorní. Veřejnost oprávněně žádá, aby byli odpovědní za jeho plnění. V praxi je běžné, že mnozí vrcholoví, ale také krajší a komunální politici žádnou odpovědnost ke společnosti a nejednou i k vlastní politické straně necítí.

Mám za to, že pravomocné odsouzení prezidenta, ministra, poslance, senátora či zastupitele soudem k trestu odnětí svobody nepodmíněně za záměrné spáchání deliktu kriminální povahy by mělo znamenat automaticky zánik jeho mandátu. Poslanecká, zastupitelská a podobná imunita by se neměla vztahovat na činy charakteru přestupků (jako řidič či řidička zavíní dopravní nehodu apod.). Rušit samotnou poslaneckou imunitu mimo projevy v parlamentu je ale zásadní problém, protože zneužívání policejní a justiční moci, nejednou charakteru mafie, v politických bojích proti konkurenci patří k časté praxi pozdního, nejen českého restaurovaného kapitalismu.

Podobně přestup poslance, senátora či zastupitele do jiné politické strany by měl automaticky znamenat zánik jeho mandátu. Jde totiž o plivnutí do tváře voličů a výsměch svátku demokracie – svobodným volbám, o zjevné zpronevěření mandátu voličů. Ale ani takové řešení nemusí stačit, protože političtí turisté mohou zůstat ve svém klubu a hlasovat proti programu své strany, pouze by nemohli se zpronevěřelým mandátem vytvářet nový politický subjekt. Přitom v řadě případů nemusí být zřejmé, zda volební program příslušné politické strany zradil její konkrétní rebelující poslanec nebo poslanci věrní vedení příslušné strany.

Známe zradu volebního programu Občanského fóra Václavem Klausem a kol. v létě 1990 (na podzim 1990 pak rozbil Občanské fórum), známe zradu volebního programu ČSSD Vladimírem Špidlou a kol. po volbách v roce 2002 a mnohé další. Zatímco V. Klaus si po té založil Občanskou demokratickou stranu a s ní vyhrál pozdější volby, V. Špidla po té šel po krku těm poslancům ČSSD, kteří s jeho zradou měli problém. I když oba případy jsou dnes, s odstupem času, zřejmé, netuším, jak by je měl řešit případný soud.

Největším problémem zde bývá skutečnost, že v praxi nejednou po volbách ta či ona politická strana či hnutí na své předvolební sliby rychle zapomene, obvykle pod praporem nutného koaličního kompromisu. Zejména politické strany „*podnikatelských subjektů na jedno použití*“ se často brzy štěpí a rozpadají, nejen Unie Svobody, Věci veřejné či Úsvit v ČR. Jisté je, že různá politická hnutí vzhledem ke své ideové nezakotvenosti a volnějším organizacím jsou z hlediska plnění předvolebních slibů ještě rizikovější než klasické politické strany s určitou tradicí a s určitým ideově programovým vybavením. Je to hlavně o manipulacích s veřejným míněním, o kvalitě volených politiků, trochu též o vymytosti mozků voličů.

Lze si představit i některé technické změny volebního systému ČR. Hlasování by nemuselo být tradičně dva dny (pátek od 14.00 do 22.00 a v sobotu od 8.00 do 14.00), ale jen v sobotu nebo v neděli od 8.00 do 22.00. Termín krajských voleb by mohl být přesunut na termín voleb komunálních, a to zkrácením nebo prodloužením mandátu krajských zastupitelů v určitém volebním období. Těmito změnami se ale reálně mnoho nezmění, pouze ubyde jedna volební kampaň mimo Prahu v senátních obvodech, kde se v daném termínu nevolí senátor včetně práce volebním komisím.

Referendum velmi potřebné

Nesporně pozitivní je uzákonění místního, regionálního i celostátního referenda, viz zkušenosti Švýcarska, kde ta či ona referenda provází prakticky každé volby. Zákon o referendu platný v roce 2020 v ČR má ale zásadní nedostatky. Počítá jen s obecním a krajským referendem, nikoliv s referendem celostátním, v rozporu s ústavou ČR. Zákon o referendu by měl zakázat machinace typu vyhlášení referenda na termín krátce před volbami nebo krátce po volbách, viz první referendum o poloze ústředního osobního železničního nádraží v Brně, vyhlášené brněnskou radnicí zákeřně na termín týden před krajskými volbami v roce 2004 s cílem ho zmařit nízkou účastí voličů, což se ve spojení se štvavou kampaní brněnských radních proti referendu povedlo a výsledky referenda nebyly závazné a následně byly ignorované. Referenda by se měla konat ve stejných volebních místnostech, ve kterém se konají volby, nejlépe časově v souběhu s nimi, v případě voleb většinovým systémem v termínu prvního kola příslušných voleb. Úřední obálky by se ale měly barevně lišit, podobně jako se liší při souběhu dvojích voleb.

Zákon by měl zavést trestný čin maření referenda, zejména vyzývání k jeho bojkotu ze strany politiků (vyzývat k bojkotu referenda může jen totalitář, který se bojí jeho výsledků), zneužívání veřejných peněz na maření referenda (možnost vést kampaň pro či proti otázce konkrétního referenda ve veřejných médiích či za veřejné peníze má často jen strana, zastoupená ve vedení příslušné radnice či kraje).

Mimořádně špatné je, pokud výsledky referend jsou často nezávazné pro nízkou účast voličů, nejen v ČR. Otázkou je, zda termín referenda nevázat zákonem přímo na termín celostátních voleb (do Sněmovny, Evropského parlamentu, krajských, komunálních), což v ČR zaručuje termín přinejmenším 1x za 2 roky, často i jednou

za rok. Tzv. nezávazné referendum nevidím jako smysluplné, viz Holandsko, nejen v podmínkách českého Kocourkova. Útoky na referendum, když jeho výsledek není po chuti vládnoucí moci, jsou cynickým opovrhováním vůlí voličů. Praxí opakování referend, dokud nedopadne tak, jak příslušná moc potřebuje, by mělo být zakázané, viz opakování referenda o nepatrně upraveném návrhu Lisabonské smlouvy ve Francii a v Holandsku + nahrazení referenda rozhodnutím parlamentu o tomtéž v Irsku. O stejné či podobné otázky by mělo být povoleno nové hlasování v referendu nejdříve za pět let.

Poměrný versus většinový volební systém

Známe systém voleb poměrného zastoupení (zastoupeny jsou volební subjekty, které dosáhly určitého procenta odevzdaných hlasů voličů, optimálně počtu hlasů připadajících na jeden mandát) a systém voleb většinový, jež může být jednokolový (zvolen je kandidát, který obdržel největší počet hlasů, viz Velká Británie) nebo dvoukolový (pokud žádný z kandidátů nedosáhl v 1. kole více než 50 % odevzdaných hlasů voličů, v 2. kole se utkají dva kandidáti, kteří v 1. kole voleb obdrželi největší počet hlasů, viz Francie ad.). Existují také určité kombinace systému voleb poměrného zastoupení a většinového, například polovina poslanců či zastupitelů se volí systémem poměrného a druhá polovina se volí systémem většinového hlasování, viz Maďarsko ad. Za demokratičtější považují systém poměrného zastoupení, protože ve většinovém volebním systému vítěz bere vše a tudíž i významné vrstvy obyvatel nemusí být v parlamentu či v zastupitelstvu zastoupeny, pokud nejsou v určitých volebních obvodech výrazně koncentrovány. Naopak výrazně mohou být zastoupeny regionální strany a skupiny či silně menšiny. Nejen český senát je toho dokladem.

Za užitečné považují uplatňování preferenčních hlasů v systému poměrného hlasování, například stávající čtyři preferenční hlasy v ČR. A to i s vědomím, že úspěšné výzvy: *„Volte ty odzadu!“,* nebo *„Volte mladě!“,* přinášejí vesměs tristní výsledky.

Pro zaostalé státy je zřejmě nejvhodnější prezidentský systém, kdy je prezident volen v přímých dvoukolových volbách, jmenuje a odvolává předsedu a členy vlády a volený parlament jen schvaluje nebo neschvaluje vládou navržené zákony. Prezidentský mandát bývá omezen nejčastěji na dvě volební období. Pokud prezident obhájí svůj mandát, jsou volby v takovém případě především referendem o důvěře hlavě státu.

Záleží ale hodně i na domácím kulturním prostředí včetně tradic. Zejména v zaostalejších státech a ve státech s neevropským kulturním prostředím může být evropský systém pluralitních voleb výrazně disfunkční. Jeho vnucování těmto státům je často nástrojem jejich cílené destrukce ze strany západních velmocí. Otázkou také je, zda již k roku 2018 nedestruuje i samotné vyspělé státy.

Problém justiční mafie

K základním tezím politické demokracie patří rovnováha moci zákonodárné, výkonné a soudní. Občané zvolí parlament, většina, někdy i menšina poslanců schválí vládu, ta vládne, dokud jí nevyprší mandát nebo ji parlament neodvolá, a nad zákonností bdí na vládě nezávislé soudy. Tedy, možné trestné činy pod dohledem státních zástupců vyšetřuje policie a trestní obžaloby řeší nezávislé soudy. Proti rozsudku prvního stupně existuje odvolání u soudu vyššího stupně. Pak se rozsudek stává platným, ale existuje ještě možnost dovolání, např. k Nejvyššímu soudu.

Nezávislostí se rozumí skutečnost, že horní patro soudní moci obvykle spolu volí parlament s tím, že soudci jsou po dobu výkonu svého mandátu (měl by být delší než je jedno volební období, ale není vhodné ho dávat doživotně) vládou a parlamentem neodvolatelní, s výjimkou případů vážných deliktů, za které je může odvolat jen soud vyššího stupně.

Vypadá to krásně, leč praxe bývá neutěšená v totalitních, autokratických i v demokratických státech. Za první Československé republiky platilo, že když kradl chudý, byl zloděj, když kradl bohatý, byl kleptomán, resp. jím dobře zaplacený právník ho z toho obvykle vysekal. Ne jinak je tomu v ČR po roce 1989. Navíc bylo vytvořeno velmi složité a nepřehledné právo, takže co právník, to jiný právní názor na stejný problém, a to včetně soudců. Je běžné, že různé soudy stejné delikty soudí různě a že mnohé delikty nesoudí vůbec, nebo obžalované v rozporu s platnými zákony rychle osvobozují. Je tristní, když se k soudu chodí pro rozsudek, nikoliv pro spravedlnost. Soudy se nejen v ČR staly svými rozsudky zjevně nevypočitatelné, na rozdíl od doby reálného socialismu, kdy právo bylo poměrně jednoduché, srozumitelné a postih provinivších následoval poměrně rychle a s vysokou pravděpodobností postihu podle platných zákonů, a to i v podmínkách vedoucí úlohy Komunistické strany.

Omezenou suverenitu Československa 1918-38 ukázal její tragický Mnichov 1938 a 15. březen 1939, za socialismu zejména tragický 21. srpen 1968, i vývoj po roce 1989, kdy Česko rychle přešlo z východního chomoutu do západního. Nejen proto, že Česká republika v roce 1999 vstoupila do válečného paktu NATO a k 1. 5. 2024 do Evropské unie, jíž předala značnou část svých pravomocí. Vstup do EU se uskutečnil za pro ČR nevýhodných, byť před občany dobře skrytých podmínek. Diktát EU přitom roste, o narůstající zvlí vedení EU nemluvě.

Také po roce 1989 jsou policie a justice zatahovány do sporů mezi politiky, stejně jako ve vyspělých kapitalistických státech se stala kriminalizace nepohodlných politiků častou praxí. Známe i ne jeden státní převrat, uskutečněný na základě justiční zvlůle.

Nejinak je tomu v České republice. Například šéfka Energetického regulačního úřadu Alena Vitásková byla 6 let nezákonně stíhána a nepravomocně odsouzena na 8,5 roku vězení nepodmíněně na základě absurdního obvinění, že porušila zákon. Porušení zákona mělo spočívat v návrhu na nezákonné opatření, který jí podřízená poslala e mailem a na který vzhledem k jeho problematičnosti nereagovala. Nedávno ji osvobodil vrchní soud ČR. Zde zjevně pracovala policejní a justiční mafie v žoldu solárních a dalších baronů s podporou části ekologů - energetiků, podporující obří, převážně solární tunel do peněženek občanů. Takových případů máme více včetně počátkem roku 2018 v ČR velmi žhavé, leč zjevně umělé otázky, zda je premiér Babiš vinen či ne dotačním podvodem ve věci Čapí hnízdo.

Situace došlo tak daleko, že skutečnost, že je politik v České republice trestně stíhán, souzen a pravomocně odsouzen ještě nezakládá důvod věřit, že se skutečně provinil, v případě jeho osvobození, že se neprovinil. Příkladem může být 10 let se táhnoucí případ exministra zdravotnictví Davida Ratha (nedávných 7 let nepodmíněně při zrušení řady bodů obžaloby, resp. zůstaly jen dva body, z nichž kauza veřejné zakázky na Buštěhradský zámek klade otázku, jak mohl zmanipulovat zakázku, když ji rada Středočeského kraje za jeho předsednictví jednomyslně zrušila jako závadnou) či již zmíněné obvinění premiéra Andreje Babiše, jež od počátku smrdí účelovostí objednávky. Je v politice úspěšný a to se nepromíjí.

Stav justiční mafie je mimořádně zlý. Otázkou je, co s tím dělat. Respektovat nezávislost soudců na platných zákonech znamená respektovat vládu justiční mafie. Snahy s tím něco udělat ale mohou snadno stát křeslo nejen ministra spravedlnosti, ale také celé vlády. Navíc za justiční mafii nejen Polsko stojí vedení EU.

Bez iluzí

Demokratická forma vlády negarantuje efektivní rozvoj, jak názorně ukazuje stávající ČR, EU a další buržoazně demokratické státy. Může prakticky vymazat i odpovědnost, protože jednotlivé koaliční strany té či oné vlády se často úspěšně vymlouvají, že své, často mlhavé a neupřímé předvolební sliby nemohly splnit pro nesouhlas politiků koaličních stran, viz praxe nejen v ČR po roce 1989.

Z hlediska zákona řádný průběh svobodných voleb může být i naprosto formální, když se v USA ve volbách většinovým systémem střetávají jen velké žoky peněz poskytovaných vesměs boháči dvěma hlavním politickým stranám s podobným programem, resp. jiní kandidáti tvoří jen ono pověstné křoví. Umožňuje i vládu výrazné menšiny, zejména při jednokolovém většinovém volebním systému, viz Velká Británie, a vždy při nízké volební účasti.

Zatímco v letech nucené koexistence vyspělých kapitalistických států se státy reálného socialismu sovětského typu se ve vyspělých kapitalistických státech Evropy utkávaly ve volbách i značně rozdílné volební programy, dnes se programy jednotlivých politických stran vzájemně podobají jako vejce vejci, resp. vybočují jen radikální levicové a ekologické strany a nově i protiimigrační strany a ani u nich často nejde o vybočování zásadní. Realita volby v podstatných otázkách se vytrácí. Zvláště, pokud jsou autentická levice, resp. zelení slabí, což je realita většiny evropských států 32 let po pádu sovětského bloku. Zásadním problémem ale také je, že i radikální levice často nemá reálný program vytváření moderní socialistické společnosti. Podobně zelení nemají reálný program udržitelného vývoje. O podstatných věcech se vesměs rozhoduje v zákulisí mimo parlamenty.

Legitimita volených zástupců

Čím nižší účast voličů, tím méně legitimní orgán z voleb vzejde. Zejména orgány zvolené při volební účasti pod 50 % nemají dostatečnou legitimitu. Nejsou ale neplatné, nezákonné. Pravidla voleb znali či alespoň měli znát všichni. Český senátor, zvolený často 15 i méně procenty voličů, reprezentuje ale výraznou menšinu. Tento problém se ale netýká zdaleka jen senátorů ČR, USA, resp. většinového volebního systému. V ČR silící nástupy a po té rychlé úpadky volebních politických stran a hnutí na jedno (SZ, VV), popřípadě dvě použití na základě dostatečně velkého balíku peněz, poskytnutých většinou utajenými sponzory, za který si koupí kvalitní poradce k manipulacím s veřejným míněním a hromadné sdělovací prostředky hlavního proudu a jejich prostřednictvím náležitě občanům před volbami vymyjí mozky, jsou stejného druhu, viz Unie Svobody, Bursíkova Strana zelených, Věci veřejné, Úsvit. Hnutí Ano 2011 ale více méně financuje jeho šéf oligarcha Andrej Babiš ze svého obřího majetku a také ho autoritativně řídí. ČR má přitom politické spektrum podstatně podobnější se západní Evropou ve srovnání s Polskem, Maďarskem či Slovenskem, kde je zastoupení značně proměnlivých „exotických“ politických stran mnohem větší.

Nevím, jak reagovat na možnou nízkou volební účast. Ani zákonná povinnost účastnit se voleb spojená s citelnými pokutami za neúčast nezajišťuje sto procentní volební účast, jak ukazuje praxe některých států, které k ní přistoupily. V Řecku je dokonce jen kolem 50 %, což vzhledem ke kruté porobě Řecka západními bankéři nepřekvapuje. Nejvíce (mnohokrát podvedeného) voliče odrazuje nízká politická kultura volených elit a pocit, že účastí ve volbách občan nemůže nic podstatného změnit. Bezmoc občanů Řecka byla nedávno umocněna nehorázným znásilněním řecké levicové vlády A. Tsiprase bezohledným diktátem MMF, ECB a Evropské

komise. Uzákonění neplatnosti voleb z důvodu nedostatečné účasti voličů ale může vést k ústavní krizi, kdy nebude nikdo platně zvolen a státní moc bude delegitimizována.

Dokud občané nebudou chápat, že volby jsou základním nástrojem prosazování svých zájmů a hlavně se nebudou podle toho chovat (bude pokračovat masová neúčast ve volbách, volení podle módnosti kravat, silných řečí, hrubých pomluv, libivých mlhavých slibů či podle jiných nepodstatných kritérií), sotva se něco k lepšímu změní. Podobně pokud budou občané i nadále volit známé profláknuté korupčníky.

Není také překvapivé, že zatímco parlament za vedoucí úlohy komunistické strany a formálních voleb kandidátů Národní fronty byl z hlediska zastoupení základních tříd a sociálních vrstev společnosti poměrně vyrovnaný, byť převahu v něm měla inteligence, v ČR po roce 1989 v parlamentu prakticky chybí rolníci a dělníci (2-3 z 200 a to jde obvykle o odboráře, kteří patří spíše k odborové byrokracii). Parlament se stal prakticky výsadou inteligence, obvykle silně odtržené od potřeb běžného života. Vezmeme-li v úvahu, co vše dokáže současný demokratický parlament pokazit (vytvoření reálného bezpráví na základě množství často protichůdných a nejednou i absurdních ustanovení jednotlivých zákonů, kdy často špatný návrh ministerstva dále zhorší legislativní rada vlády, po té vláda, pak Sněmovna a dílo zkázy dovrší Senát), ani údajná formálnost parlamentů (většina poslanců poslancovala při zaměstnání, nikoliv na plný úvazek a také ne za tučný plat, ale za pouhé kompenzace platu a úhradu cestovních náhrad) socialistických států nevyznívá špatně. Tedy, je to hlavně obžaloba stávající problematické praxe, nikoliv přehlížení tehdejších problémů reálné vlády jedné strany.

Minimální požadavky na volené zástupce

Zjevnou pohromou jsou politici, kteří jdou po škole nebo ještě za studií rovnou do vysoké politiky. Otázkou je, zda kandidaturu občanů do krajského zastupitelstva včetně hlavního města Prahy nepodmínit absolvováním jednoho volebního období v zastupitelstvu obce, městské části či města a kandidaturu do celostátního parlamentu absolvováním alespoň jednoho volebního období ve funkci komunálního a druhého ve funkci krajského zastupitele. Komunální, resp. krajská politika je totiž cenná škola politiků pro krajskou, resp. celostátní úroveň, byť i ta se dá „prosedět“ či prointrikovat.

Požadavek na minimální věk 45 let pro prezidenta, 40 let pro senátora (v ČR platí), 30 let pro poslance Sněmovny ČR a 25 let pro zastupitele krajů (v ČR zde není stanovena věková hranice) je zcela na místě. Účelové změny věkové hranice pro možnost zvolení některých politiků jsou zjevně špatné. Podobně je tomu s účelovými zákony, umožňujícími zastávat některé klíčové funkce ve státě po víc než dvě volební období po sobě, klasicky hlavy státu, člena Ústavního soudu, bankovní rady apod.

Častým problémem jsou politici, kteří dlouhodobě žili v zahraničí a pak často hájí zahraniční zájmy proti zájmům domácím. Problémem jsou i politici s dvojitým či víceným občanstvím. Mám za to, že takoví občané by neměli mít právo být voleni do zastupitelstev, zvláště pak ne do parlamentu a dalších vysokých funkcí na celostátní úrovni. Přísaha či slib věrnosti může být jen jedna. Problematické jsou i jejich dvě (či více) volební práva, neboť jde o neodůvodněné zvýhodňování vůči občanům s jedním občanstvím. Otázkou vůbec je, zda je rozumná praxe trpění dvojího či dokonce víceného státního občanství. Vůči občanům s jedním (domácím) státním občanstvím jde o zjevné zvýhodňování.

Rozdíl mezi konstituční monarchií a parlamentním systémem, kde má prezident nízké pravomoci (reálně kancléřský systém – viz Německo, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Polsko) je malý. Přímá volba prezidenta s nízkými pravomocemi nemá větší smysl, byť bývá prosazována jako významný prvek demokratičnosti, viz její zavedení na Slovensku při ještě větším omezení pravomocí prezidenta. Přímé volby starostů, primátorů a hejtmanů mohou být disfunkční v případě, že se zvolený militantní starosta, primátor či hejtman střetne s protichůdnou militantní většinou v příslušném zastupitelstvu (může nastat paralýza řízení), nebo když je zvolena populární, ale odborně nekompetentní osoba (běžná praxe). Sportovní či pěvecká hvězda má jistě vysokou šanci na zvolení v přímých volbách, leč také vysokou šanci totálně selhat ve zvolené funkci.

Historie zná především vládu různých monarchií, někdy více, jinde méně nebo také vůbec korigovanou sněmem. Ze zachovalých děl víme, že až na jednu výjimku všichni starořeční filosofové odsuzovali demokracii jako semeniště neodpovědných populistů, demagogů, šejdířů ad. Žádali vládu aristokracie.

Zásadní otázkou zůstává, co znamená tak často užívaný či spíš nadužívaný a zneužívaný pojem demokracie. T. G. Masaryk ji chápal především jako diskusi, leč společenská praxe nejen doby jeho prezidentování a v ČR po roce 1989 je tomu na hony vzdálená. Převažuje válcovací mašinérie většiny poslanců či zastupitelů a věčné problémy jdou velmi často stranou. Na denním pořádku jsou i výkřiky typu: „*Jak to, že ten či onen zastává takový (či makový) názor!*“

Nelze přitom bagatelizovat, že samotná politická demokracie pro řadového, zejména chudého občana nemusí mnoho znamenat, byť formálně a někdy i reálně vytváří větší prostor pro diskusi. Klasicky pro bezdomovce, ale zdaleka nejen pro něho, je na nic. Převažující nízká volební účast, motivovaná neschopností se ve složitých, vysoce sofistických manipulacích s veřejností orientovat a často i nevírou v možnost podstatné věci volbami ovlivnit, to dokládá přesvědčivě. Totiž, manipulátoři systematicky vytvářejí dojem beznaděje pro široké vrstvy voličů, kteří by mohli ve svém zájmu hlasovat pro ně nežádoucí politické strany a hnutí. Praxe ukazuje, že stále častěji ve volbách vítězí populisté. Obvykle se tím zvětšuje spirála kompromitace demokracie včetně voleb.

3. Ohlasy

Keynes pro 21. století?

Pavel Sirůček

Keynes, J. M.: *Jsem liberál? Výbor esejů*. Praha: Academia 2021. 370 s. ISBN 978-80-200-3188-4.

Svazek 75 edice Europa přináší výbor politických, ekonomických a biografických esejů J. M. Keynesa, které vybral, přeložil a úvodním esejem doplnil J. Zatloukal. *Ediční poznámka* upřesňuje, že byly využity originály *Essays in Persuasion* (1931) a *Essays in Biography* (1933), resp. jejich rozšířená vydání z roku 1963 (obě New York: W. W. Norton). Dále souborná vydání *The Collected Writings of John Maynard Keynes* (svazek 9 a 10, oba Cambridge: Cambridge University Press 2013) a soubor textů proslovených na rádiových vlnách *Keynes on the Wireless* (London: Palgrave Macmillan 2010).

Editor uspořádal do pěti bloků dvacet osm Keynesových esejů, uvozených *Předmluvou k Esejům polemickým*. Nechybí *Ediční poznámka*, *Rejstřík jmenný* a *Rejstřík věcný* ani *Použitá literatura*. Většina esejů vychází v českém jazyce poprvé či poprvé v tomto znění. Kvůli stylistické jednosti souboru byly některé přeloženy nově. Výbor respektuje předchozí překlady Keynesa, zejména *Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz*. Praha: NČSAV 1963. Pouze výjimečně měla být terminologie upravena podle moderního úzu (očekávání, preference likvidity, mezní užitek aj.). Překlad výboru lze považovat za akceptovatelný a promyšlený. K orientaci přispívají pečlivé poznámky překladatele pod čarou.

Knihu otevírá text *Politická ekonomie J. M. Keynesa*, zastupující předmluvu. Na plných čtyřiačtyřiceti stranách se J. Zatloukal pokouší některá Keynesova díla a ekonomické ideje představit v dobovém kontextu, a především zarámovat jeho životním příběhem. Vykresluje netuctovou osobnost Keynesa nejen jako cambridgeského učenice a národohospodářského experta, ale i jako nadaného neortodoxního studenta, „imoralistu“, neúspěšného i úspěšného spekulanta na finančních trzích, pyšného provokatéra ekonomického aj. establishmentu a toho, kdo po „celý život chtěl aktivně ovlivňovat aktuální dění a zůstat relevantní ... v diskuzi o hospodářských otázkách, třebaže nebyl politikem, nýbrž politickým ekonomem“ (s. 9). I za cenu obrátů v názorech. Dlouhé pasáže jsou věnovány jeho sexuálním aktivitám.

O nudné čtení nejde, nicméně místy téměř až bulvární charakter nemusí vyhovovat každému. Diskutabilní zůstávají i rozsah a forma zpracování materiálu koncipovaného jako vstupní esej. S výhodami i nevýhodami z tohoto plynoucími. Zůstává otázkou, nakolik jsou zkratkovitě a útržkovitě naznačené Keynesovy hospodářské postřehy a politická doporučení, včetně uváděných dlouhých citací a odkazů, srozumitelné pro čtenáře, který není poučeným ekonomem. Sepsat úvod k dílu Keynesa je výzva a úkol nelehký. Neprofesionálně ani přehnaně rušivě text nepůsobí, nicméně recenzent by si knihu dovedl představit i bez tohoto.

Keynesova *Předmluva k Esejům polemickým* z roku 1931 startuje slovy o tom, že autor shromáždil „své výkřiky za posledních dvanáct let – výkřiky Kasandry, které nikdy neovlivní běh událostí včas. Svazek jsem mohl nazvat *Eseje prorocké a polemické, protože v prorokování jsem byl bohužel úspěšnější než v přesvědčování*“ (s. 55). Většina esejů je totiž psána polemicky, s cílem pokusit se ovlivnit veřejné mínění. V českém výboru přitom nejsou z inkriminovaného titulu zastoupeny všechny části a mají zde i jiné řazení.

Keynes tvrdí, že byl v psaní umírněný, „jak mi to jen mé přesvědčení a argumenty dovolí“ (s. 55). Přičemž očekával „zástupy kritiků“ a jen malou podporu. Již předmluva naznačuje, že mu rozhodně není cizí potřeba provokovat (vždy ovšem „v mezích zákona“), ani slovní ekvilibristika. V neposlední řadě to, že na čtenáře sebevědomě nahlíží z pozic intelektuální převahy. Jeho texty nepatří ke snadno uchopitelným a skýtají možnosti různých interpretací.

Opomenuta by neměla zůstat ústřední teze díla *Eseje polemické*, kdy podle Keynesa nemá být „daleko doba, kdy ekonomický problém ustoupí do pozadí, kam ostatně patří, a že v našich srdcích a myslích znovu převládnou skutečné problémy – problémy života, lidských vztahů, umělecké tvorby, konání a náboženství“ (s. 56). Keynes problém „nedostatku a chudoby“ a hospodářského zápolení mezi společenskými třídami a národy vizionářsky označuje za „strašný zmatek, dočasný a zbytečný zmatek. Jelikož západní svět už má zdroje a metody – kdybychom je uměli náležitě využít – aby zredukoval ekonomický problém pohlcující naše morální a fyzické síly do druhořadé pozice“ (dtto). Což rozvádí především jeden z jeho nejnámějších esejů zde přeložený jako *Ekonomické možnosti našich vnoučat*.

První blok *Eseje o kapitalismu* sestává ze čtyř textů. *Konec laissez-faire* (1926) nabízí populárnější formou koncipované filozofické zamyšlení nad změnou podmínek směrem od dokonalé konkurence. Pochází ze stejného roku jako slavná, a ve srovnání s tímto vlivnější, stať P. Sraffa, mající klíčový význam pro teorii nedokonalé konkurence. Podle Keynesa tržní mechanismy přestávají uspokojivě fungovat. V duchu filozofie angažovanosti

státu argumentuje, že mají existovat oblasti (kontroly úvěrů, úspor a investic, populace) ve kterých má stát fungovat lépe nežli soukromý sektor. „*Mé úvahy směřují k potenciálnímu zdokonalení metod moderního kapitalismu prostřednictvím instituce kolektivní akce*“ (s. 66). Reformátorsky žádá „*rozumnou správu kapitalismu*“ s cílem zvýšení efektivity. Nepřehlíží přitom klady, ale ani záporny „*státního socialismu*“ a „*dogmatický státní socialismus*“ kritizuje, neboť mu také má unikát „*význam toho, co se aktuálně vlastně děje ...*“ (s. 64).

Podle materiálu *Jsem liberál?* (1925) je pojmenován celý český výbor. Keynes se v projevu na letní škole Liberální strany charakterizuje jako „*politických živočichů*“, pro kterého je „*krajně nepřijemné, nenáleží-li k žádné straně ...*“ (s. 68). Přemýšlí, co by jej přimělo stát se konzervativcem anebo se připojit k labouristům. V testu negativním (co Keynes odpuzuje) za nejlepší nástroj budoucího pokroku označuje Liberální stranu. Pozitivní argumenty (co Keynes přitahuje) proto, „*aby se člověk stal liberálem*“ (s. 70) se mu ale jeví „*aktuálně velmi chabé*“ (dtto). Tradiční politické strany 19. století kritizuje, že jsou „*staré jako věrejší noviny ...*“ (s. 69), nové se zatím neměly stihnout etablovat.

Přesto, že (nejenom tento) text trpí dobovou podmíněností, stojí za kritickou pozorností i ve světle aktuálních rozporů po linii liberalismus versus konzervatismus. Což se týká též jeho druhé části, hlásající potřebu osvobození „*od balastu minulosti*“ (s. 72) a nastolení otázek naléhavě živoucích. Byť za cenu dočasné nepopularity a posměchu. Programové „*otázky současnosti*“ Keynes člení na otázky míru, vládnutí, pohlaví, návykových látek a hospodářské. Volá po pacifismu, decentralizaci vládnutí, politizaci otázky pohlaví (s ekonomickými aspekty typu postavení žen a rodiny) anebo zákazu destilátů a bookmakerů. Připomenut je institucionalista J. R. Commons, který měl rozpoznat povahu hospodářské proměny. Po érách nedostatku a hojnosti má svět vstupovat do období stabilizace. Keynes navrhuje řešení fašistická i bolševická a vytyčuje vlastní program „*nového liberalismu*“ – přechodu „*z hospodářské anarchie na režim, který chce vědomě kontrolovat a usměrňovat hospodářské síly v zájmu sociální spravedlnosti a sociální stability ...*“ (s. 76).

Otázky *Co je komunistická víra? a Má komunismus schopnost přežít?* tvoří témata eseje *Momentka z Ruska* (1925). Leninismus Keynes označuje za kombinaci náboženství a podnikání. Přiznává pohled zvnějšku i to, že vlastně neví, co má být podstatou „*nového náboženství jako Nového pořádku na Zemi ...*“ (s. 82). Ohledně toho, zda komunismus může „*za nějakou dobu, vhodně nařaděný a řádně namixovaný, zaujmout davy ...*“ (s. 85) píše: „*Na tuto otázku odpoví až čas*“ (s. 85). Pociťuje však tísnivou náladu panující v sovětském Rusku, kterou považuje za důsledek rudé revoluce i ruské povahy. Za pozornost stojí, že Keynes nenalézá v komunismu žádné podněty k řešení západních hospodářských otázek. Přitom však agituje „*... dejme Rusku šanci, pomozme, nepřekážejme*“ (s. 89). Ruska má být – podle tehdejšího mínění Keynes – rozumné trochu se bát, „*jako gentlemana, který píše do The Times*“ (dtto). „*Rusko nikdy nebudeme brát vážně, leda jako morální sílu*“ (tamtéž).

Ošklivou vlnu ekonomického pesimismu se snaží rozptýlit známá úvaha *Ekonomické možnosti našich vnoučat* (1930). Keynes odmítá stesky nad koncem éry velkolepého pokroku 19. století. Krizovou dobu vnímá jako „*bolestivý přechod z jednoho hospodářského období do druhého*“ (s. 90) a snaží se „*oprotit od krátkodobého pohledu a napnout křídla k budoucnosti*“ (s. 91). Tvrdí, že od dob 2 000 let před Kristem „*až do počátku 18. století se životní úroveň průměrného člověka žijícího v civilizovaných částech světa nijak zvlášť neměnila*“ (dtto). Při existenci časů lepších i horších. Důvody pomalého či „*spíš žádného*“ pokroku spojuje s neschopností akumulovat kapitál a s tím, že se neobjevily významné technické novinky. Počátek doby moderní vztahuje k momentu akumulace kapitálu na začátku 16. století. „*Od šestnáctého století a s narůstající intenzitou od konce osmnáctého století začíná velký věk vědy a technických vynálezů, jenž je od devatenáctého století v plném proudu ...*“ (s. 93). Výsledkem má být, i přes ohromný nárůst světové populace, zvýšení průměrné životní úrovně v Evropě a Spojených státech „*zhruba čtyřnásobně*“ (s. 94). „*Kapitál roste měrou výrazně převyšující stonásobek úrovně předchozí éry*“ (dtto). Keynes predikuje další zvyšování efektivity, úspory pracovních sil i nový fenomén technologické nezaměstnanosti. Z dlouhodobého hlediska však případné problémy mají znamenat jediné – totiž, „*že lidstvo nachází řešení pro svůj ekonomický problém. Předpovídám, že životní úroveň ve vyspělých státech bude ode dneška za sto let čtyřikrát až osmkrát vyšší ...*“ (s. 95).

Keynes vychází z argumentace, že za sto let budeme všichni v průměru osmkrát bohatší nežli v roce 1930. Lidské potřeby dělí na absolutní (pocitované nezávisle na situaci jiných) a relativní. Relativní „*ve smyslu, že je pociťujeme tehdy, když nás jejich uspokojení vzpruží a máme pocit, že jsme lepší než naši bližní*“ (s. 95). Tyto „*ukojující touhy po nadřazenosti*“ (dtto) označuje možná opravdu za neuspokojitelné. Mají růst s tím, jak roste životní úroveň. Což však nemá platit u potřeb absolutních – „*brzy můžeme dospět do bodu ..., kdy tyto potřeby uspokojíme ve smyslu, že budeme radši svou energii věnovat neekonomickým záměrům*“ (s. 95). S čehož Keynes vyvozuje, pokud nepřijde další velká válka a populace dramaticky nevrostne, že „*za sto let můžeme vyřešit ekonomický problém ...*“ (tamtéž). Jinými slovy „*ekonomický problém ... není definitivním problémem lidstva*“ (dtto).

Následně Keynes – i s citacemi částí básní a próz – přemítá nad tím, že s vyřešením ekonomického problému, „*lidstvo přijde o svůj tradiční smysl*“ (s. 96). Klade otázku, zda to lidstvu prospěje? Člověk „*bude muset poprvé od svého stvoření čelit reálnému, trvalému problému – jak využít situaci, kdy ho netíží ekonomické starosti, jak vyplnit volný čas, který mu opatřila věda a složený úrok, aby žil moudře, příjemně a dobře*“ (s. 97). Keynes sní o tom, že s tím, jak hromadění bohatství ztratí společenský status, se výrazně promění morální kodex. Láska k penězům jako vlastnictví začne být vnímána coby „*odporná zvrácenost ...*“ (s. 98). Sní o návratu k některým náboženským zásadám a tradičním ctnostem, kdy hrabivost bude opět považována za neřest, lichva za přečin a láska k penězům za počínání mrzké. Rychlost, kterou se má lidstvo přibližovat „*přístavu hospodářského blaha*“ (s. 100) má záviset „*našich schopnostech kontrolovat populaci, naší odhodlanosti vyhnout se válkám a občanským nepokojům, naší ochotě svěřit vědě záležitosti, jimiž se věda má zabývat a na rychlosti akumulace určeném ziskovou marží mezi výrobou a spotřebou ...*“ (tamtéž).

(Ne)naplnění technooptimistických vizí přesahuje rámec recenze. Poznamenat lze, že očekávání zkracování doby práce, spojovaná s mechanizací, dnes s automatizací, digitalizací a robotizací se spíše nenaplnují. Lidé mnohdy pracují déle i intenzivněji a k tomu se stírají rozdíly mezi volným časem a prací. Standardní argumentace tvrdí, že Keynes nepočítal s masivním nárůstem konzumerismu, kdy má jít o svobodnou volbu, při které se lidé rozhodli pro větší množství zábavy a hraček před kratší pracovní dobou. U rozlišení potřeb absolutních a relativních lze diskutovat roli, resp. proměny pozičních statků etc. Ohledně údajného snížení významu ekonomických problémů i ekonomů samotných lze připomínat frázi „*It's the economy, stupid*“, v marxistické parafrázi: „*Všechno je o vlastnictví*“.

Blok *Eseje hospodářské a peněžní* přináší šest textů. Esej *Program expanze* (1929) je výňatkem z pamfletu sepsaného spolu s H. D. Hendersonem na podporu kandidatury liberálního politika D. L. George. Keynes varuje před mnoha dimenzemi nezaměstnanosti a obhajuje rozvojový program zaměstnanosti. Nové investice mají zaměstnanost zvýšit, přičemž k jejich zdrojům řadí úspory z výplat na dávky v nezaměstnanosti, úspory ležící ladem kvůli nedostatku přiměřeného množství úvěrů a snížení čistého objemu půjček do zahraničí. Keynes kritizuje „*posedlost ministerstva financí vlastním rezortním problémem refinancování dluhu*“ (s. 113). S čím souvisí zamítání deficitně financovaných státních investičních programů, které by mohly opětovně nastartovat nefunkční ekonomický stroj. Keynes nabádá k odvaze, otevřenosti i experimentování a odmítá „*slogany hospodářské deprese a úpadku*“ (s. 116) v podobě ustrašenosti, obstrukcí, negace, restriktce a nečinnosti.

Materiál *Velký propad 1930* (1930) reaguje na krizi, přičemž nejprve věnuje pozornost „*mimořádné intenzitě propadu*“ (s. 118). Keynes tvrdí, že na obnovení rovnováhy nestačí „*omezení produkce, ani snížení mezd samo o sobě ...*“ (s. 119). Varuje před vlnou bankrotů, krachů a nesplacených závazků, které by mohly otřást „*samotnými základy kapitalistického systému*“ (s. 120). Což má být úrodná půda „*pro štvání, vzpouru a revoluci*“ (tamtéž). Ve druhé části rekapituluje situaci a snaží se naznačit odpověď na otázku, jak může ekonomika znovu nastartovat. S odkazy na pojednání *Treatise on Money* (London: Macmillan 1930) konstatuje, že základní příčina problému spočívá „*v nedostatku podnikatelské aktivity kvůli neuspokojivému trhu kapitálových investic*“ (s. 122). Nedostatečnou tvorbu kapitálových statků (a to ve světovém měřítku) spojuje s kombinací několika příčin (přístupy věřitelů i dlužníků, existence politických dlužníků kvůli závazkům Mírové smlouvy, nestabilní situace investičních návyků doma i ve světě). První krok budoucí hospodářské politiky přitom „*nemůže udělat nikdo jiný než centrální banky největších věřitelských států ...*“ (s. 125).

Na vážné těžkosti bank cílí eseje *Bankovní důsledky kolapsu hodnoty peněz* (1931). Připomíná, že pro moderní svět je „*navýsost charakteristické*“ vložení „*peněžního závoje mezi reálná aktiva a vlastníka majetku*“ (s. 127). Financování aktiv na dluh probíhá skrze bankovní systém. Keynes opakuje, že „*změna hodnoty peněz může velmi výrazně zpřevracet relativní pozice těch, kdo mají na peníze nárok, a těch, kdo peníze dluží*“ (dtto). Pozornost však zaměřuje na konsekvence velkých změn hodnoty peněz, tj. kolísání cenové hladiny pro banky. Těchto se nemají dotýkat fluktuace mírné, neboť banky dopředu s kolísáním cen aktiv počítají a „*od dlužníka proto požadují cosi, co příhodně nazýváme „záloha“*“ (s. 127). Hroživé vyhlídky ovšem nastávají, pokud peněžní hodnota aktiv na krátkou dobu poklesne a přesáhne úroveň obvyklé „*zálohy*“. K čemu mělo v moderních dějinách poprvé dojít v roce 1931. „*Na trhu se říká, že se „záloha“ vypařila*“ (s. 128). Banky tak přestávají být ochotné financovat projekty, „*v nichž by jejich prostředky mohly zamrznout*“ (s. 129). Pro kvantitativní zhodnocení naznačuje Keynes změny cen různých aktiv. Varuje, že „*pokles peněžních hodnot v rozsahu, který zažíváme nyní, ohrožuje stabilitu celého finančního systému*“ (s. 131). „*Nerozumní*“ konvenčně seriózní bankéři měli přitom dlouho odmítat „*dostatečně drastický lék*“ (s. 132). Keynes uzavírá: „*Jsem přesvědčen, že moderní kapitalismus stojí před dvojitou volbou: buď se nějak podaří zvýšit hodnotu peněz na dřívější úroveň, nebo se masově rozšíří insolvence, úpadky a velká část finančního systému se zhroutí ...*“ (tamtéž). Se systémovými dopady, včetně přerozdělení soukromého majetku atd.

Text *Auri Sacra Fames* (1930), neboli „*Prokletá touha po zlatě*“, zdůrazňuje, že volba zlata „*jako peněžního standardu je založena především na tradici*“ (s. 133). Keynes ironizuje silně zakořeněnou roli zlata a stříbra v dějinách a s odkazem na S. Freuda uvádí, že především zlato „*uspokojuje hluboké pudy a slouží jako symbol*“

(s. 133-134). Konstatuje obecný nedostatek zlata a revoluční proměny, kdy „*dlouhý věk komoditních peněz byl nakonec nahrazen věkem státovek a bankovek*“ (s. 135). Role zlata se má měnit, nicméně „*zlato se stalo součástí výbavy konzervativců ...*“ (s. 134) a jeho příznivců zůstává stále dost.

Vliv hodnoty peněz na distribuci majetku a *Vliv změny hodnoty peněz na výrobu* jsou pasáže obsáhlejšího příspěvku *Sociální důsledky změny hodnoty peněz* (1923). Zkoumány jsou dopady inflace a deflace na rozdělení a na nepřírozené zpomalení či zrychlení tvorby majetku. Keynes začíná dopady na distribuci, kde se soustředí na inflaci. Zmiňuje funkce peněz, uvádí historické příklady a formuje ponaučení. Ani ve vztahu k hodnotě peněz nepovažuje za správnou politiku *laissez-faire*. Rozumná státní politika by měla – pro zajištění přeměny úspor v investice – „*udržovat stabilní měnový standard ... upravit přerozdělování národního bohatství ... když se kvůli dědickým zákonům a míře kumulace příliš velká část příjmů aktivních vrstev přesunula pod výdajovou kontrolu neaktivních*“ (s. 144). Po rozboru vlivů z pohledu investorů přechází k podnikatelům a zaměstnancům, včetně např. tendence zaostávání mezd za cenami. Ohledně dopadů změn hodnoty peněz na výrobu klade důraz na deflaci. Neopomíná působení očekávání vývoje cenové hladiny na výrobu ani spekulativní chování v individualistickém kapitalismu. „*Nejlepší lék ... spočívá v tom, že zajistíme, aby se žádná přesvědčivá očekávání, že ceny jako celek začnou klesat nebo stoupat, vůbec neobjevila ...*“ (s. 150). Charakteristika nevýhod růstu i poklesu cen ústí v závěr – „*Inflace je ... nespravedlivá a deflace není prospěšná*“ (s. 151).

Stručný text *Inflace* (1919) začíná radou Lenina „*nejlepší způsob, jak zničit kapitalistický systém, je zkazit jeho měnu*“ (s. 152). Keynes dává glose za pravdu a uvádí negativní dopady inflace. Zkažení měny „*aktivuje všechny skryté destruktivní síly ekonomických zákonů tak, že to naprosto nikdo nepozná*“ (dtto). Připomíná, že „*zbohatlíci*“ (bohatnoucí na překotném růstu cen) jsou „*důsledkem, nikoli příčinou rostoucích cen*“ (s. 153). Odsuzuje podněcování nenávisti veřejnosti k podnikatelům a pravé příčiny spojuje se zvrácenými politikami států.

Část pojmenovaná *Varia* obsahuje především *Komentář k Obecné teorii zaměstnanosti* (1937). Přeložena je podstatná část odpovědi J. M. Keynese na kritiku čtyř recenzentů *The General Theory of Employment, Interest and Money* (London: Macmillan 1936). Pro pochopení je nutná znalost tohoto díla, představeného in *Politická ekonomie*, 2021, č. 1 (s komparací českého vydání Praha: Cicero 2020 s vydáním z roku 1963). Zárodky myšlenek „*Obecné teorie*“ lze vystopovat v řadě esejů, na což ostatně upozorňuje i anotace na zadním přebalu recenzovaného výboru. „*Obecná teorie*“ je přitom označena za „*základní dílo dějin ekonomie*“. Slůvko „*základní*“ by jistě šlo diskutovat, nicméně její význam opomíjet nelze.

Ke *Komentáři* tudíž pouze telegraficky. Keynes – při odlišení od (neo)klasických teorií – zmiňuje dopady „*nejistých znalostí*“, přičemž upřesňuje používání termínu nejistoty. Formuluje postupy chování racionálního člověka v nejistém světě, osvětluje funkce peněz, pojetí úroku v kontextu teorie preference likvidity a chápání úspor a investic, včetně faktorů jejich kolísání. S tradiční teorií se má rozcházet i v přesvědčení o významu teorie efektivní (agregátní) poptávky, „*tj. poptávky po produkci jako celku*“ (s. 164), která měla podle Keynese být „*přes sto let úplně zanedbávána*“ (tamtéž). Vedle výše investičních výdajů připomíná faktory určující vyšší výdajů na spotřebu, dospívá k principu multiplikátoru a teorii shrnuje tak, že „*s ohledem na psychologii veřejnosti je úroveň produkce a zaměstnanosti jako celku závislá na výši investic*“ (s. 165). Závěrem rekapituluje důvody, v nichž se vzdaluje tradiční teorii. Jde o: 1) „*Hypotézu vypočitatelné budoucnosti*“ vedoucí k chybné racionalizaci. S podceněním bytostné nejistoty, nadějí i strachu. „*Výsledkem je nesprávná teorie úrokové míry*“ (s. 166). 2) Ortodoxní teorie má ignorovat nezbytnost „*vypracovat teorii nabídky a poptávky produktu jako celku*“ (s. 167). Keynes odmítá zjednodušené interpretace Sayova zákona (a pochybuje, že většina moderních ekonomů s nimi souhlasí) vedoucí k uniknutí psychologického zákona, na němž spočívá multiplikátor.

Druhý příspěvek bloku *Varia* tvoří *Esej o čtřebě knih* (1936). Za první krok k čtřebě Keynes označuje schopnost číst, včetně umění přeskakovat, aby se zabránilo marnění času. Vyslovuje averzi k moderním románům a autorům i novinám, s přírovnáním k něčemu ještě horšímu, než je odpad. Chválí od boha obdařené zábavné autory (E. Wallace, A. Christie aj.) a taktéž paměti a časosběrné (auto)biografie. Ze současné poezie nemá „*moc co doporučit*“ (s. 171). Zamýšlí se i nad úskalími popularizace některých oblastí vědění, včetně politické ekonomie. Upozorňuje na určité tituly a končí apelem na potřebu učit se číst od dětství.

Eseje válečné (Mírová smlouva) je pojmenování čtvrtého bloku se čtyřmi texty. Již esej *Paříž* (1919) formuluje obavy o uspořádání a vývoj Evropy po Velké válce. „*Představitelé francouzského a britského národa ... riskují, že uzavřením míru ... dokonají zkázu, již Německo započalo, a mnohem víc poškodí – třebaže ji mohli obnovit – křehnou a složitou organizaci, beztak rozvrácenou a poničenou válkou, která je pro život evropských národů nepostradatelná*“ (s. 177). Keynes přitom srovnává atmosféru poválečné Paříže a Londýna.

Text *Je schopno Německo platit válečné reparace?* (1919) varuje před krátkozrakostí navrhovaných reparací. Keynes připomíná ztráty kolonií, zaoceánských spojení, obchodního loďstva, zahraničního majetku, zničení výrobních kapacit, odstoupení území a zdrojů, obětí na obyvatelstvu, válečný dluh, pokles měny i politické peripetie nejen na německém území. I to, že nakonec „*bude Německo moci vždy zaplatit pouze vývozem určitých komodit ...*“ (s. 180). Analyzuje německé hlavní vývozní artikly (železná ruda, strojírenství, uhlí, vlněné produkty, bavlněné produkty, obilí a kožené výrobky) a klade otázku „*Kterými komoditami by Německo mělo platit?*“ (s. 182). Uvažuje i snížení německého dovozu i životní úrovně a komfortu v Německu, odhaduje

příslušné částky a dospívá k závěru: „*Za současných podmínek ... nevěřím, že tolik může zaplatit*“ (s. 183). Těm, kdož jsou přesvědčeni, že „*Německo může ročně splácet částky v rádech stovek miliónů liber šterlinků*“ (dtto) Keynes vzkazuje, že „*musí říci, ve kterých konkrétních komoditách podle nich bude země platit a na kterých trzích se zboží prodá*“ (dtto). Rozebírá i možné námitky a konstatuje, že lidé, včetně politiků, vlivem války, inflace a destabilizace měny „*ve finanční oblasti ztratili veškerý smysl proporcí*“ (s. 185). V závěru upozorňuje, že nejde „*jen o závazky a ekonomická fakta*“ (s. 187). Politiku „*redukující Německo do služební role na celou generaci, degradující životy miliónů lidí a přivádějící do neštěstí celý národ*“ (dtto) označuje sice za proveditelnou, leč za „*odpornou a mrzkou*“, třebaže „*bychom na ní vydělali ...*“ (tamtéž).

Materiál *Návrhy na obnovu Evropy* (1919) sestává z pasáží *Revize smlouvy, Vypořádání spojeneckých dluhů a Mezinárodní půjčka*. Zprvu je diskutována existenci ústavních nástrojů umožňujících změnit Versailleskou smlouvu (Společnost národů, teritoriální dohody). Keynes navrhuje „*tři hlavní změny, které jsou pro hospodářský život nezbytné; týkají se válečných reparací, uhlí a železné rudy a celních tarifů*“ (s. 190-191). Změny konkretizuje a formuluje v paragrafech. Od návrhů na úpravu reparačních podmínek ve vztahu k Německu (v podobě velkého snížení částky) přechází k úpravám rozvržení mezi Spojenci. Rozebírá problematiku válečných dluhů, resp. vzájemných dluhů Spojenců. K enormním vzájemným papírovým závazkům (ve smyslu dědictví po válečných financích) uvádí: „*Dokud z těchto papírových okovů naše končetiny neuvolníme, nikdy se nepohneme z místa*“ (s. 200). Ohledně vnitřního dluhu vyslovuje přesvědčení, „*že ho vymýtíme pouze kapitálovou daní ...*“ (tamtéž). Další finanční návrh se týká urgentní pomoci Evropě v podobě mezistátní půjčky, což blíže odůvodňuje. Za žádoucí považuje „*Evropu zaopatřit minimální částkou likvidních zdrojů nezbytných k obnovení důvěry, k renovaci hospodářské struktury a k tomu, aby bylo její ohromné vnitřní bohatství k užítku pracující populace*“ (s. 205).

Pro porozumění eseji *Změna názoru* (1921) je nutná povědomost o zákulisních dějinách Versailleské smlouvy a jejím následném neplnění i o Keynesově práci *The Economic Consequences of Peace* (z roku 1919, New York: New York: Harcourt, Brace and Howe 1920, česky *Ekonomické důsledky míru*. Brno: CDK 2004), na kterou se text odvolává. Zmíněná kniha analyzuje důsledky smlouvy. Na základě osobní účasti na jednání a znalosti zvažovaných variant poválečného uspořádání Keynes předpovídá, že konečná podoba smlouvy je zárodkem budoucích konfliktů. V eseji opakuje, že smlouva „*nebyla prozíravá, nebyla úplně splnitelná a ohrožovala život Evropy*“ (s. 206). Uvažuje nad povinností zříkat se pravdomluvnosti ve prospěch veřejného blaha u politiků a veřejných činitelů. Poukazuje na rozdvojení názorů na veřejné, které hlásají politici a tisk, a názory, které „*politici, novináři a úředníci vyjadřují v uzavřených zákulisních kruzích a kuloárech*“ (s. 208). K tomu v „*Anglii (a zřejmě i jinde) existující dva názory veřejnosti: jeden najdeme na stránkách novin a druhý je názor, který zástupy normálních lidí vyznávají v soukromí*“ (tamtéž). Což vztahuje na rétoriku válečného odškodnění, o kterém měl i v roce 1919 průměrný Angličan vnitřně pochybovat. Přitom však tuto rétoriku pro vnějšek akceptoval, s přesvědčením, že to v praxi nezpůsobí mnoho škody. Za dva roky ovšem měla nastat proměna „*britského vnějšího názoru; protože je už patrné, že trvat na válečném odškodnění přináší v praxi negativní důsledky, zatímco emoce již značně vyprchaly*“ (s. 208).

Závěrečný – nejobsáhlejší – blok *Eseje biografické* seznamuje s Keynesovým oblíbeným žánrem v podobě psychologického portrétu a biografické skicy. Obsahuje tucet portrétů státníků, vědců a ekonomů. Čtivé, zajímavé a nikoli nestranné, jak sám Keynes upozorňuje.

Text *Rada čtyř* (1919) vznikl bezprostředně poté, co Keynes na Pařížské mírové konferenci rezignoval jako představitel ministerstva financí. Rada čtyř bylo označení dominantních osobností konference, ke kterým náleželi politici G. B. Clemenceau, D. L. George, T. W. Wilson a V. E. Orlando. Keynes se soustředil především na francouzského premiéra Clemenceaua. a francouzskou politiku i historii. O neústupném Clemenceauovi uvádí: „*K Francii měl stejný vztah jako Perikles k Aténám – že je jedinečná sama o sobě a na ostatním nezáleží ...*“ (s. 215). Keynes sugestivně líčí, včetně metafor i veršů, kterak se „*Clemenceauovi povedlo docílit toho, co ještě před několika měsíci vypadalo jako nemyslitelný a nemožný návrh, a to že Němcům vůbec nedopřejeme sluchu*“ (s. 229). Později, na naléhání přátel, Keynes přidává pasáž týkající se britského premiéra George. Tato ve výboru figuruje pod názvem *Lloyd George Fragment* (1933). Oba materiály Keynes prezentuje jako dokumenty, „*jak tehdy situaci bez příkras vnímal člověk, který celý proces zblízka pozoroval*“ (s. 230). Za „*osobnosti Paříže*“ označuje právě Clemenceaua, který měl být „*morálně nejobdivuhodnější*“ a George, kterého oceňuje coby „*intelektuálně nejvytříbenějšího*“. Keynes uzavírá: „*Z jejich nesourodosti a slabosti povstala smlouva, dítko těch nejméně cenných vlastností svých rodičů, mrzké, amorální a hloupé*“ (s. 235).

Příspěvek *Winston Churchill: O válce* (1927) je originální recenzí titulu Churchill, W. S.: *The World Crisis, 1916-1918*. New York: Charles Scribner's Sons 1927 (česky *Světová krise 1911-1918. Kniha I, II, III*. Praha: Melantrich 1932). Podle Keynesese, jde o skvělou knihu, která „*není dějepis*“ (s. 236). „*Je to série epizod, pohledů z ptací perspektivy, které mají osvětlit určité aspekty velkého boje a v širší strategické perspektivě potvrdit autorovu tezi o vedení moderních válečných konfliktů*“ (dtto). „*Churchillova hlavní teze se zakládá na přesvědčení, že se ... profesionální vojáci, „lampasáci“, v zásadních vojenských otázkách ve všech státech*

většinou myšleli ..., zatímco profesionální politici, „sakáči“ ..., měli většinou pravdu“ (s. 237). Keynes oceňuje další postřehy a zejména zajímavé portréty důstojníků.

Poslední svazek cyklu *The World Crisis – The World Crisis: The Aftermath* (např. Delhi: Gyan 1929, česky *Světová krise 1911-1918. Kniha I, II, III*. Praha: Melantrich 1932) představuje text *Winston Churchill: O míru* (1929). Celý cyklus čítající cca 2 000 stran Keynes hodnotí jako „zdaleka nejlepší příspěvek k válečným dějinám a jediný, v němž se nadání historika a rozeného spisovatele pojí s reálnými zkušenostmi a bezprostředními znalostmi jednoho z hlavních aktérů události“ (s. 244). Nicméně poslední svazek série nepovažuje za tak dobrý jako dva předchozí a píše: „horší úroveň je zřejmě smutným důsledkem úředních povinností autora“ (tamtéž). Upozorňuje, že i Churchillovi se stává, že „jeden dojem překrývá další“ (s. 244) a tak mnohé důležité zapomíná. Věnuje se též popisu Pařížské mírové konference, kde u Churchillova líčení postrádá „citovou angažovanost“.

Rezignace A. B. Lawa na premiérské křeslo ze zdravotních důvodů lituje esej *Bonar Law* (1923). Keynes, ač sám nekonzervativní, oceňuje konzervatismus Lawa a jeho polemické schopnosti. Mimořádnou osobnost liberálního politika a ministra pro Indii E. S. Montagu chválí text *Edwin Montagu* (1924). Jako opravdového státníka a pracovitého politika vykresluje liberálního politika a premiéra H. H. Asquitha esej *Lord Oxford* (1928). Keynes je fascinován intelektuální tradicí i pozoruhodným příbuzenstvím u britských elit. Drobnička *Velké příbuzenstvo Villiersů* (1928) uvažuje nad shromažďováním „dědičných pikantérií“, spojujících lidi slavné i méně slavné ve studiích Gun, W. J.: *Studies in Hereditary Ability*. London: George Allen & Unwin 1928. Ze sledování rodokmenů má, dle Keynese, plynout, že „z určitého malého „příbuzenstva“ vzešly osoby vymykající se všem měřítkům“ (s. 264).

Skica *Einstein* (2013), nepublikovaná za Keynesova života, se v originále jmenuje *Moje návštěva Berlína*. Popisuje dojmy ze setkání s Einsteinem a podtrhává jeho židovský původ. Později Keynes pomáhá židovským uprchlíkům. Delší esej *Newton, člověk* (1951) nebyla Keynesem revidována. Byla přednesena bratrem na oslavách Newtonova výročí v roce 1946. Líčí geniální a zvláštní osobnost I. Newtona, usiluje o náhled do jeho myšlenkového světa a vyvrací některé tradované mýty ohledně života i díla. Keynes neopomíjí magické a alchymistické pokusy, kterým se Newton věnoval. Zdůrazňuje přitom sílu intuitivní poznání.

Obsáhlý biografický portrét *Robert Malthus (1766-1835), První cambridgeský ekonom* je datován 1933, resp. 1935. Keynes upřesňuje, že nejde o vyčerpávající Malthusův životopis ani o celkové shrnutí či hodnocení přínosu k ekonomické vědě. Cílem bylo „vybrat takové informace, které ho nejlépe charakterizují, a především dodávají plastičnosti intelektuální atmosféře, v níž vyrůstal doma a v Cambridgi“ (s. 280). Střípky informací, postřehů i glos doplňují obsáhlé citace týkající se T. R. Malthuse a značně rozsáhlý poznámkový aparát.

U textu finálního *William Stanley Jevons* (1936) jde o proslov o životě a díle ekonomu a statistika ke stému výročí narození, který Keynes přednesl před Královskou statistickou společností. Opět živě a lidsky koncipovaný materiál je členěn do osmi paragrafů a je plný citací a odkazů. Za připomenutí stojí např. vzpomínky F. Y. Edgewortha a H. S. Foxwella ohledně Jevonse jako osobnosti, která pouze nerada přednášela. Foxwell v rozhovoru tvrdil: „Neznal jsem horšího přednášejícího ... skákal z myšlenky na myšlenku ...“, poté se odmlčel a „po chvíli řekl změněným hlasem, „Jevonse vystihuje jediné – že byl geniální““ (s. 357).

Výběr Keynesových esejů je možné označit za zdařilý, reprezentativní a v mnohém stále inspirativní. Závěrem připomeňme Keynesovu glosu: „Myšlenky ekonomů a politických filozofů, ať už mají pravdu, nebo ne, mají větší moc, než se všeobecně chápe. Praktičtí muži, kteří sami sebe považují za odolné vůči všem intelektuálním vlivům, jsou obvykle otroky některého ze zesnulých ekonomů“. A nemusí to být zdaleka jenom J. M. Keynes.

4. Pracovní materiály

Pěstování vize, jakou potřebujeme

Úvodní poznámka

Prvních 60 pokračování je uveřejněno v předcházejícím čísle Marathonu. V tomto čísle jsou pokračování 61-79.

Zde jsou důležité odkazy pro ty, kteří by se chtěli pěstování vize zúčastnit:

- Tady lze sledovat další pokračování: <https://radimvalencik.pise.cz/archiv/>
- Zde probíhá diskuse k vizi, do které se může zapojit každý: <https://radimvalencik.pise.cz/10057-vize-jakou-potrebujeme-41.html>
- Zde jsou vylepšené stránky k diskusi, také se může zapojit každý: <https://svetlikmar.wixsite.com/nova-vize>

Vize, jakou potřebujeme/61: Jak si vedou naši manažeři a co je čeká

V 5. pokračování *Vize, jakou potřebujeme* jsme informovali o aktivitě 32 manažerů (která postupně získala označení *Druhá transformace*). Jejím smyslem je rovněž vytvořit určitou vizi, která by pomohla vyvést společnost z krize, viz:

<https://radimvalencik.pise.cz/9995-vize-jakou-potrebujeme-5.html>

Nyní tato skupina vydala bulletin. Zní dokonce lépe než původní manifest. Je konkrétnější a současně skromnější - v podstatě alternativu rozměňují do dílčích kroků, z nichž některé jsou sympatické, ale nutně naráží.

Zde je první bulletin ke "Druhé ekonomické transformaci" (skupiny manažerů) včetně úvodu:

Martin Vohánka (Eurowag):

Dobrý den a skvělý start do nového roku všem. Právě čtete první číslo bulletinu, kterým budeme Vás, signatáře výzvy k 2. ekonomické transformaci, informovat o dění kolem výzvy a jejím rozvoji nebo činnosti.

Ohlášení výzvy na akci Forbesu "Lepší Česko" 17. listopadu loňského roku se setkalo s velmi pozitivním ohlasem. Pozornost médií předčila naše očekávání. Věříme, že jeden z cílů výzvy se tímto zcela naplnil. Tedy aby jasně a s dostatečným zásahem zazněl názor podnikatelů napříč odvětvími k tomu, co naše země potřebuje k dosažení udržitelné prosperity. Je skvělé, že se záhy po vyhlášení ozvalo velké množství osobností a organizací, kteří se chtějí k iniciativě připojit či konkrétně přispět k její realizaci svou prací.

Tento úspěch, na němž každý ze signatářů má svůj významný podíl, je nepochybně i silným závazkem naplnit druhou premisu projektu, kterou je dotažení navržených opatření až do jejich implementace. Důležitým předpokladem úspěchu je **trvalý tlak na státní administrativu**. Proto budeme kontinuálně, s Vaší součinností, udržovat téma naší výzvy v mediálním prostoru.

Před Vánoci jsme vytvořili malý Organizační panel, složený z Martina Wichterleho, Radka Špicara, Tomáše Salomona, Martina Vohánky a dvou zástupců přizvané komunikační agentury Digital First Marketing Group, který se schází každý týden. Skupina má tři klíčové úkoly. Řídit základní operativu iniciativy, její komunikaci navenek a mezi signatáře a zejména zajištění zdrojů a monitoring realizace jednotlivých opatření.

Dalším klíčovým krokem k uskutečnění našich plánů je ustanovení projektových týmů odpovědných za jednotlivá opatření. Každý tým zastřeší ambasador, tedy reprezentant signatářů výzvy. Projektový manažer ponese odpovědnost za řízení daného projektu a jeho faktické dodání. Dále budou přizvány vybrané zájmové organizace, neziskovky a zástupci institucí s cílem dosažení kvality návrhu opatření a konsensu napříč relevantními stakeholdery. Náš podíl na jednotlivých opatřeních bude různý, a to v závislosti na zralosti tématu, jeho komplexitě a případné existenci organizací, které již téma před námi v nějaké formě uchopily. Například transformace vzdělávacího procesu vyžaduje především naši záštitu a tlak na vládu, neboť již existuje robustní a dobře zorganizovaná základna organizací, jež se tomuto tématu dlouhodobě věnují. Na druhé straně u opatření jako jsou zaměstnanecké akcie či kapitálový trh předpokládáme naši důležitou roli prostřednictvím zainteresovaných signatářů výzvy, a to zejména v definici opatření, byť i u takových opatření budeme spolupracovat, např. se Svazem průmyslu a dopravy či Bankovní asociací.

Tímto Vás žádáme, abyste kontaktovali kohokoliv z Organizačního panelu, máte-li chuť a možnost přispět, ať už formou know-how, či jinak, k realizaci jednotlivých projektů. V další části bulletinu naleznete opatření, která jsme vybrali jako první k realizaci, až už díky jejich dopadu, naléhavosti, či příznivým okolnostem (viz české předsednictví EU v druhé polovině roku).

Ještě jednou díky za Vaši podporu. Zůstaňte s námi.

Martin Vohánka za Organizační panel výzvy k 2. ekonomické transformaci

CO SE STALO A JAKÉ AKTIVITY SE CHYSTAJÍ

Ohlášení Výzvy k 2. ekonomické transformaci na akci Forbesu "Lepší Česko" 17. listopadu 2021

Vytvoření organizačního panelu ve složení: Martin Wichterle, Radek Špicar, Tomáš Salomon, Martin Vohánka a dvou zástupců přizvané komunikační agentury Digital First Marketing Group.

Výběr priorit z Výzvy:

Napište, prosím, komukoli z organizačního panelu, ve které pracovní skupině byste se chtěli angažovat.

Pracující a kapitál - Úprava právního a daňového rámce pro zaměstnanecké akcie stimulující k participaci zaměstnanců na kapitálových výnosech podniků jako nástroj motivace a sociální koheze.

Green Deal jako příležitost - Je třeba vyjednat parametry reflektující výchozí podmínky a možnosti České republiky. Vytvořit kompetenční centrum zodpovědné za efektivní exekuci Green Dealu a koordinaci státních institucí, sdílení know-how a následnou informovanost podnikatelské sféry.

Proexportní politika - Posílení podpory exportu prostřednictvím reformované EGAP, ČEB a další státní infrastruktury na úrovni srovnatelné s nejvyspělejšími státy Evropy.

Bez kapitálu to nejde - Posílení kapitálového trhu prostřednictvím reformy penzijního investování. Implementace systému daňové podpory investování obyvatel do akcií malých a středních veřejně obchodovaných firem.

Chytrá imigrační politika - Zrychlení a zjednodušení administrativních procesů spojených s imigrační agendou. Nastavení jasných kritérií reflektujících potřeby pracovního trhu a bezpečnosti země. Přijetí sady integračních programů maximalizující pozitivní efekty pracovní migrace.

Modernizace státu - Zřídí centrální autoritu pro digitalizaci státu k dostatečnými kompetencemi a kapacitou k prosazování a usnadnění potřebných změn na úřadech. Datově podložené vládnutí s dlouhodobou perspektivou a jasně definovanými cíli je základním předpokladem efektivní státní správy.

Vážení signatáři, pokud máte zájem být členem pracovní skupiny k výše uvedeným prioritním tématům, nebo byste byli ochotni věnovat svůj čas, abychom o Vaší firmě vytvořili medailonek a zeptali se na Váš postoj k 2. ekonomické transformaci, kontaktuje prosím Janu Bakešovou, jana.bakesova@dfmg.cz

ZAJÍMAVÉ ČLÁNKY V MÉDIÍCH

Buď budeme v Česku zelenější produkty vyvíjet a vyrábět, nebo za ně zaplatíme jiným.

Kontakt:

Kontakt pro média a novináře

Tomáš Jindříšek

Hlavní koordinátor komunikace

E-mail: tomas.jindrisek@dfmg.cz

Tel.: 724 105 416

Tomáš Staněk

PR

E-mail: tomas.stanek@dfmg.cz

Tel.: 739 280 905

K tomu ode mne:

Iniciativa je užitečná, tento bulletin naznačuje, že v ní převládla snaha řešit konkrétní problémy, které by pomohly naší ekonomice. Ale tak, jak se pojatá, se jí **nepodaří vytvořit FUNKČNÍ JÁDRO VIZE, které by ji udělalo realizovatelnou, stalo se platformou pro integraci zainteresovaných lidí i dílčích přístupů k realizaci změn**. K tomu je totiž zapotřebí přinejmenším ujasnit si triádu: **SUBJEKT-ZMĚNA-POLARITA**, viz 40. díl:

<https://radimvalencik.pise.cz/10056-vize-jakou-potrebujeme-40.html>

Tj. kdo změny provede (jak je spojena tvorba vize s formováním subjektu změny), v jakých historických rámcích změna proběhne (jakou hádanku dějin řeší), která polarita ve společnosti je dominantní (kdo nezbytným změnám brání).

Uvedu konkrétní příklad. Manažeři si kladou velmi užitečný cíl:

Proexportní politika - *Posílení podpory exportu prostřednictvím reformované EGAP, ČEB a další státní infrastruktury na úrovni srovnatelné s nejvyspělejšími státy Evropy.*

Součástí tohoto cíle by nepochybně mělo být obnovení schopnosti ČR vyvážet investiční celky (a to už nemluvím třeba o vývozu zbraní) na úrovni dejme tomu Rakouska, nebo na úrovni před listopadem 1989. Jenže **současná globální moc funguje tak, že tomu, co by naši zemi umožnilo ekonomicky "dýchat", postavit se na vlastní nohy, bude bránit restrikcemi pod vykonstruovanými záminkami** (od – zapomenutého - Ricinu k Vrbeticím, od Vrbetic k Ukrajině), **jak jsme tomu svědky**. Pokud nepochopíme, **jak vznikla, jak působí a jak degeneruje současná globální moc, jakou protihru vůči ní postavit** na úrovni naší země a jejích spojenců v rámci středoevropského prostoru, žádná "druhá transformace" se nepodaří. K tomu viz:

<https://radimvalencik.pise.cz/4432-pred-jihlavou-o-degeneraci-soucasne-moci.html>

Mj. proto také zdůrazňuji, že je nejdříve je důležité vypěstovat **funkční jádro vize**, a teprve pak přistoupit k "resortnímu" řešení problémů, protože bez toho všechny užitečné návrhy narazí na nepřekonatelnou bariéru. S tím se setkají i ti, kteří se pokusí o vytváření a prosazování projektu *Druhé transformace*. Jejich iniciativa je významná zejména proto, že si sami uvědomí, kde je problém. Právě v takovýchto aktivitách se budou rodit **"spojenci shora" kvalifikovaného "odporu zdola" vůči tomu, co se děje**. Protože jádro současné moci bude jednat stále více pod tlakem své degenerace a potlačovat pokusy o reformu (sázet na Lipavské apod. poskoky),

vymaní se z jeho tlaku lidé, kterým o něco jde, kteří jsou schopni přemýšlet a hájit budoucnost vlastní, budoucnost svých dětí, budoucnost naší země i budoucnost naší civilizace.

Z tohoto hlediska bude zajímavé sledovat to, jak bude pokračovat výše prezentovaná iniciativa v porovnání se sdružením *Kudy z krize*, jejíž činnost lze sledovat zde:

<https://www.kudyzkrize.cz/>

Vize, jakou potřebujeme/62: Jana Simonová – vize Česka pro 21. století

První vstup ženy do pěstování vize. A významný!

VIZE Česka ve 21. století

Ing. Jana Simonová, CSc.

Koncem minulého režimu celý národ věděl, že změna byla nutná, a proto se tak snadno vzdal své moci a bohatství. I když mnozí měli představy, jaké změny by vedly k lepšímu, nebyl čas a prostor pro získání větší podpory pro nové myšlenky. **Národ neměl žádnou konkrétní vizi, jen víru, že Západ nám poskytne lepší budoucnost. Nyní víme, že víra nestačí**, že Západ sleduje především své zájmy, které realizuje bez ohledu na to, zda je to také ve prospěch jejich spojenců (privatizací počínaje, daňovými úlevami a různými pobídkami, a rostoucími vojenskými výdaji konče). Dnes víme, že poklonkovaním a slepou poslušností si jako národ nepolepšíme, jen několik jedinců získá extra výslužku.

Zatímco jsme se v 90. letech utápěli v politických půtkách a výčitkách, tak jsme přišli o národní majetek, a teď se nedívme, že noví vlastníci si odvádějí své zisky do zahraničí. V našem urputném boji o svobodu a demokracii jsme zapoměli, že **největší zisky jdou vždy majiteli, pak vrcholnému managementu a jen drobkou zůstanou pro provozní personál**. Tak to je, vždy bylo a bude, dokud bude soukromé vlastnictví. Připomínám to jen proto, že je třeba vnímat realitu, v níž žijeme. Dobrovolně jsme se vzdali vlastnictví toho, co přináší zisky, a získali jsme svobodu poznávat svět, cestovat a účastnit se vojenských konfliktů ve světě. Po 30 letech stále naše příjmy a důchody se nepřibližují těm v západní Evropě. Proč tedy na sebe bereme stejné závazky jako ostatní země bohatého Západu, např. 2 procenta HDP? Nikdo nás nenutí být v tomto nejrychlejší.

Stejně, jako jsme v 80. letech došli k národnímu konsensu, že takhle dál ne, tak dnes musíme hledat národní konsensus na tom, kam chceme směřovat. Neustálá práce a kultivování naší společné vize je tou cestou, na které lze mnohé objasňovat a získávat podporu lidí. Jak píše R. Valenčík, jde o *"nalezení cest reintegrace společnosti jako funkční pospolitosti"*.

K základním bodům:

1. Jde o vizi budoucnosti ne o prognostické scénáře možného vývoje. Hodnotový rozměr vize je tedy zásadní. Vize by měla odpovědět na otázku, jak **chceme** žít. Jaká je společná představa lepší společnosti, o kterou chceme usilovat. Vize proto musí být živá, reagovat na nové impulsy a měnící se podmínky. Musí být inkluzivní, aby získávala co nejširší podporu.

2. Jak chceme žít? Výhodiskem pro debatu může být:

- mír a bezpečí, spravedlivý právní stát;
- stabilní prosperita – kontrolovaná role trhu, progresivní zdanění, se společensky dohodnutým rozsahem veřejných služeb v oblasti zdravotnictví, školství, obrany, bezpečnosti, správy, vodohospodářství, veřejné dopravy a energetiky, bankovníctví;
- rovnost příležitostí (gender, mezigenerační, zachování přírody).

Každý bod obsahuje řadu souvislostí a možných politik, kterými by se mohla naplňovat představa lepší společnosti, ke které chceme směřovat.

3. Jak toho dosáhnout? Dle mého názoru **směřování je cesta, nikoliv revoluce**.

Např. jedním ze zásadních problémů současného světa je nezkrtný růst příjmové nerovnosti. Revoluční řešení již z minulosti známe, nebylo bezbolestné a ani efektivní a hlavně vedlo k trvalému rozkolu společnosti. Dle mého názoru je jedinou cestou postupné směřování ke snižování nerovností, **zejména formou progresivního zdanění**, pokud lidé považují efektivní veřejné služby za základní kámen kvality života. Lidé musí dojít k tomu, že **progresivní zdanění musí reflektovat rozsah nerovnosti**, že rovné daně nejvíce zatěžují nízkopříjmové skupiny a podkopávají rozvoj celé společnosti. Lidé musí být ochotni za lepší svět bojovat nebo aspoň něco udělat či něčeho se vzdát.

4. Jaký svět umožní realizaci vize, která by korigovala Washingtonský konsensus? Současné rozložení sil ve světě dovedlo vědomě svět tam, kde je a zároveň nenabízí žádné konstruktivní řešení, jen překotné rozevirání nůžek, bezbřehé bohatnutí nejbohatších a ignorování ostatních. Pokusy o změny, jakým byl Monterrey Consensus z roku 2002, se odrazily ve změnách politik a zahraniční pomoci některých států, zejména Číny a ostatních zemí BRICS. Ale nejbohatší státy světa, zejména USA, přestože Monterrey Consensus podepsaly, jej nerealizují a nechávají volné pole Číně pro novou rozvojovou spolupráci, např. v Africe a jiných zemích světa. - Přesto příležitosti ke změně stále jsou. Většina zemí světa si prošla podobnou zkušeností jako my a v průběhu koloniální nadvlády nebo osvobozovacích procesů přišla o své bohatství. Jejich přírodní a jiné zdroje jsou dnes vlastněny a využívány nadnárodními korporacemi Západu. Přes ztrátu důvěry, všechny země světa hledají cestu k lepší budoucnosti. Že to není jednoduché, není třeba říkat.

6. Není a nebude to snadné ani v Česku. Možná to bude i složitější, protože dost Čechů se stále s nadějí upíná k Západu a je za zájmy Západu ochotno bojovat, včetně naší současné vlády. - Dle mého názoru je třeba, aby vize poskytla základ pro spoluvytváření domácích politik, a zároveň i ovlivňování regionální spolupráce a globální agendy mezinárodních organizací a aliancí, zejména V4+, EU, OECD, NATO, OSN. Domácí a zahraniční politika musí podporovat jedna druhou a musí se jít na to takticky, s rozmyslem. - Česko zdaleka nevyužívá možností, které mezivládní jednání přináší, k prosazování nějaké konzistentní politiky, kterou ale taky nemá. Naše předsednictví EU v letošním roce je příležitostí pro ukázání specifík zemí střední a východní Evropy, neexistenci příjmového polštáře pro tržní výkyvy cen energií a růst vojenských výdajů. Doložit potřebu mimotržního zajištění energie za únosné ceny (nutnost přímých smluvních dodávek a odstranění vojenského napětí), spolupráce v daňové oblasti, zamezení daňových úniků, rájů atd. atd.)

7. Adresátem i realizátorem vize musí být český národ, za podpory chytrých hlav. Úsilí by se mělo směřovat k tomu, aby se co nejvíce lidí angažovalo v debatách a vytváření vize, a aby postupně většina lidí vzala tuto vizi za svou a řídila se jí při posuzování domácích politik, hodnocení zahraničních událostí a ve volbách.

Díky a ať se dílo daří.

K tomu ode mne:

Dobrý vstup do pěstování vize. Jako hlavní oblast vyjasňování toho, o co jde, bych v kontextu výše řečeného tematizoval následující alternativu: **Stačí řešit majetkovou nerovnost progresivním zdaněním a formou kompenzací, nebo vytvořením rovnosti příležitostí pro nabývání, uchování a uplatnění schopností člověka nezávisle na jeho výchozích majetkových a jiných nerovnostech či diskriminacích?**

To považuji za jednu z naprosto zásadních otázek vize. Postupně se totiž dostaneme ke konkrétnějším otázkám:

1. Co brání využívání toho, co člověk dostal do vínku jako svůj individuální potenciál, ve prospěch jeho samotného i ostatních?
2. Jakou roli v tom hraje majetková nerovnost a konkrétně přeměna majetkové výhody ve výsadu založenou na majetku?
3. Proč nejsou investiční příležitosti spojené s rozvojem, uchováním a uplatněním lidských schopností (lidského kapitálu) využívány podle míry jejich výnosnosti?
4. Proč se společnost, v níž převládlo poziční investování, dostala do slepé uličky?
5. Jak se z hlediska pochopení triády SUBJEKT-POLARITA-ZMĚNA v rámci společně sdílené vize z této slepé uličky dostat?

Vize, jakou potřebujeme/63: Jaké trumfy máme v rukou?

V návaznosti na **druhý report**, analýzu iniciativy 32 manažerů (*Druhá transformace*) a několik podnětů z řady těch, kteří se účastní pěstování vize, mě napadlo, že by bylo užitečné položit si otázku, **jaké máme trumfy v rukou oproti ostatním pokusům** o tvorbu vize.

Zde je jeden z podnětů od **Tibora Ganzera**:

Existují konkurenční projekty VIZE.

- Radim Valenčík
- Kudy z Krize
- Nová Dohoda
- Druhá transformace
- Rekonstrukce státu
- Alternativa zdola

Všechny jsem zahrnul do Diagramu jako Konkurenční vize. Některé VIZE mají silnou marketingovou podporu. Jiné VIZE jenom "vytryskli" z ničeho a dohasínají.

K tomu jen upřesním: Můj projekt tvorby (pěstování) vize nejde mimo aktivity sdružení **Kudy z krize**. Je zaměřen na podporu tohoto sdružení, které z toho, co tvoříme, také přebírá ty výstupy, které se zdají být nejvyzrálejší.

Nyní již k těm trumfům (o tom, co ty, které uvádím na tomto místě, mají společného, až po jejich prezentaci:

1. Pochopení toho, že **nejdříve musíme vypěstovat společně sdílené funkční jádro vize, teprve pak můžeme uplatnit "resortní pohled" a začít konkretizovat vizi do různých oblastí a pro různé oblasti.**

To je strašně důležité a každý si může porovnat náš přístup s tím, v jaké míře si toto uvědomují ostatní pokusy. "Resortně" konkrétní problémy mají totiž společný původ, a **když nenajdeme "klíč" k rozřešení "hádky dějin" (tedy toho, o co jde v současné době)**, nic se nepodaří. Vize může být marketingově prodávána, ale fungovat nebude.

Poznámka: Takto upřesněné a takto kategoricky formulované je jedním z těžce vydřených výsledků dosavadní práce.

2. Pochopení toho, že **jádro společně sdílené funkční vize musí obsahovat vnitřně konzistentní triádu: SUBJEKT-ZMĚNA-POLARITA**, viz 40. díl:

<https://radimvalencik.pise.cz/10056-vize-jakou-potrebujeme-40.html>

Tj. objasnění toho, **kdo změny provede** (jak je spojena tvorba vize s formováním subjektu změny), **v jakých historických rámcích změna proběhne** (jakou hádanku dějin řeší), **kteří polarita ve společnosti je dominantní** (kdo a proč nezbytným změnám brání). Možná bude nutné trádu rozšířit, lépe strukturovat apod., ale bez pochopení výše uvedeného se rovněž žádnou funkční vizi vytvořit nepodaří.

Poznámka: Formulaci přebírám z 61. pokračování věnovaného iniciativě manažerů. I toto, takto upřesněné a takto kategoricky formulované je jedním z těžce vydřených výsledků dosavadní práce.

3. Pochopení toho, že předpokladem **funkční vize je zařazení současných problémů do rámců dobře popsaného historického zlomu, v rámci kterého se nacházíme:**

<https://radimvalencik.pise.cz/10061-vize-jakou-potrebujeme-45.html>

Tj. nutnost dojít až ke 4. "levelu" pochopení toho, o co jde.

Poznámka: Také jeden z výsledků dosavadní práce.

K výše uvedenému několik poznámek:

1. Výše uvedené tři body se zrodily, resp. byly vypěstovány během uplynulých dvou měsíců práce na vizi.

2. Tvrdím, že žádný z jiných pokusů (např. těch, které uvádí T. Ganzer) si nutnost ani jednoho neuvědomuje, resp. v nejlepším případě jen velmi mlhavě cítí, a proto nemůže být úspěšný, i když bude mít mnohem větší "marketingovou" (ale i finanční, politickou apod.) podporu než je ten náš. Možná dojde ke spolupráci s některou z dalších iniciativ, alespoň částečně. To samo by byl značný úspěch.

3. Není to tak, že by v našem pokusu o vypěstování vize bylo – pokud se týká výše uvedených tří trumfů – vše jasné. Ale podařilo se je zformulovat, někteří účastníci chápou, o co jde, začala trpělivá práce vyjasňování, upřesňování atd. To je nesmírně důležité. Mj. proto, aby to, co je funkčním jádrem vize, bylo zformulována tak, aby bylo snadněji dostupné chápání. To bude potřeba i při zapojování těch "profiků", kteří mají zájem o to, podílet se na "resortní konkretizaci" vize.

4. Máme ještě více "trumfů":

4. 1. Jedním z nich je **opora v teoretickém zázemí:**

- Jak **v podobě šesti monografií** týmově zpracovaných během několika uplynulých let. Všechny jsou online dostupné zde:

<https://www.vsfs.cz/?id=2479-monografie>

Zde uvedu jen jejich názvy a rok vydání

Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb, 2014

Čtvrtá průmyslová revoluce, nebo ekonomika produktivních služeb?, 2015

Ekonomický základ odvětví produktivních služeb a zahájení komplexních reforem, 2017

Odvětví produktivních služeb. Teorie a praxe, 2018

Ekonomie produktivní spotřeby, 2019

Bohatství a chudoba jako problém, 2020

Probíhá práce na dalších.

- Tak **v podobě týmu** působícího při VŠFS, který je jejich autorem. Tento tým se do práce zapojí, jakmile zvládneme úvodní fázi vytvoření funkčního jádra vize, která **je nejen na papíře**, ale která se **rodí a je pěstována v rámci živé komunikace** mezi těmi, kteří chápou její význam.

Podrobněji se k obsahu a významu monografií vyjádřím v dalších pokračováních, dnes jen jeden konkrétní příklad. J. B. mně napsal v reakci na jeden z dílů:

"Rád bych se vrátil k naší někdejší debatě o parametrech HDP, moje teze či antiteze "čím víc spotřebováváme, tím jsme bohatší?". Jsem toho názoru, že by bylo dobré začít strukturou spotřebního koše a z toho vyplývajících výpočtů inflace. Každý obyčejný občan vnímá inflaci naprosto pragmaticky, nikoliv podle výpočtů ČNB. Základními parametry paralelního spotřebního koše by měly být jeho klíčové potřeby – tj. nájemné, energie a základní potraviny, dnes ještě aktuálně náklady na komunikaci /paušály + poplatky za virtuální zábavu/. A cenovými posuny v těchto položkách pak měřit reálnou inflaci..."

Podle mého (a nejen mého) názoru potřebujeme úplně jiný přístup k pojetí spotřeby. Neoklasický základ současné teoretické ekonomie (mikroekonomie i makroekonomie) se přežil. V čem a jak jsme vyložili ve výše zmíněné monografii *Ekonomie produktivní spotřeby*. Pojetí prezentované v monografii jsme "přetavili" i do několika článků v "uznávaných" odborných časopisech. Ale způsob hodnocení výstupů vědy praktikovaný na celém světě vede k obrovské rigiditě, takže spoléhat jen na tuto oblast je z hlediska současných problémů nedostačující.

4.2. Dalším trumfem může být uvědomění si potřeby "vývojového nadhledu" přesahujícího rámce "lidské předhistorie", tj. období, ve kterém dosud žijeme. Tou změnou, o kterou jde v současnosti, se otevírá prostor pro **kvalitativně neomezený rozvoj lidské civilizace, která se může (poměrně brzy) osvobodit od bariér daných omezením parametrů okolní přírody (zásob surovin a udržitelnosti přírody), tak i časoprostorových omezení té části světa, ve kterém se vývojově zrodila**. Podrobně jsem o tom pojednal i s uvedením podstatných pasáží (a obrázků) z knížky M. Tegmarka *"Matematický vesmír"*, která je o různých typech mnohosvětovosti a souvislosti struktury vesmíru s problémem odlišnosti lidské a umělé inteligence, zde: <https://valencik.cz/marathon/doc/Mar2004.pdf> Ten, kdo si uvědomí a pocítí význam této možnosti, bude silně

motivován. To se ukáže v další práci na vizi velmi důležité. Ale pustit se do této oblasti by bylo zatím trochu předčasné.

5. Důležitým trumfem (vztahujícím se k problematice POLARITY) je poměrně přesný a **čtyřmi léty kalibrovaný popis mechanismu vzniku, degenerace a fungování jádra současné globální moci**, viz:

<https://radimvalencik.pise.cz/4432-pred-jihlavou-o-degeneraci-soucasne-moci.html>

Jednu z ilustrací toho, kam proces dosazování nýmandů bez zábran popsal **Petr Aviatik-Markvart**: *"Představte si, že jedete na těžké jednání s velmi silnou protistranou v napjaté atmosféře. V takovém případě se musíte sakra dobře připravit a znát každý detail předmětu jednání. - Pokud v takové situaci prohlásí ministryně zahraničních věcí, že Spojené království nikdy neuzná suverenitu Ruska nad Voroněžskou a Rostovskou oblastí. To, že tyto dvě ruské oblasti zaměnila za Luhanskou a Doněckou oblast Ukrajiny svědčí proto nejenom o hrubé neznalosti reálií (pro diplomata nepřijatelné), ale i od naprostém podcenění přípravy k jednání. - Základní otázka - stali se to, protože nás záměrně řídí polovzdělání idioti nebo se prostě jenom nepřipravili na jednání, protože vlastně "o nic nešlo"?"*

Technická poznámka:

Diskuse k vizi probíhá zde (jeden z dílů seriálu upravený pro tento účel):

<https://radimvalencik.pise.cz/10057-vize-jakou-potrebujeme-41.html>

A na těchto stránkách, které pro potřeby této vize vytvořil M. Světlík:

<https://svetlikmar.wixsite.com/nova-vize>

Vize, jakou potřebujeme/64: Karel Hais - Největším nepřítelem naší společnosti je naše konzervativní mysl

Největším nepřítelem naší společnosti je naše konzervativní mysl

Karel Hais

Ve své úvaze bych se chtěl věnovat některým problémům vyplývajícím z diskuze okolo tvorby " nové vize". Když jsem se seznámil s tímto projektem R. Valenčíka a kolektivu, byl jsem nadšen. Konečně společnost vyprodukovala ze svého středu lidi, kteří jsou ochotni se takového úkolu zhostit. Vzhledem k tomu, že se celá desetiletí pohybují v názorové opozici vůči oficiální doktríně, uvědomil jsem si, jakou těžkost si tito lidé na svá bedra berou. Názorově sjednotit kolektiv několika lidí. Tuto zažitou otázku musíme pojmut jinak, než jsme zvyklí. Sjednocování názorů nespočívá v tom, že všichni budeme mít stejný názor na strategii realizace vize, ale, že se ztotožníme se základní myšlenkou zaručující rozvoj společnosti.

Tedy:

...přechod od soudobé společnosti diktátu přerozdělovací moci vzniklé ze systému pozičního investování a jeho srůstání se strukturami založenými na vzájemném krytí (vydírání a protěžování) těch, kteří porušují obecně přijatelné zásady, k společnosti k stále plnějšimu využívání investičních příležitostí spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidských schopností, na kterou poukazují práce R. Valenčíka a spol....

Tyto dvě "definice" mají větší význam, než se na první pohled zdá. Jedná se vlastně o stručnou charakteristiku vize, kterou se snažíme vygenerovat. To je vize. Netřeba hledat. Máme ji. Jestli se na uvedeném myšlenkovém základu shodneme, tak jsme sjednoceni. Pokud dovysvětlíme některé pojmy v definicích obsažené, tak sjednotíme široké vrstvy společnosti.

Zároveň s tím odpovídáme na otázku, pro koho vizi tvoříme. A částečně i na otázku, jak ji budeme realizovat.

Všeobecná prospěšnost a výhodnost zaujme každého člověka. Jedná se totiž o nabídku svobodného rozvoje každého z nás. V prostředí, relativně stabilní a klidné společnosti s nekonečnými možnostmi. Hlavně se zajištěním dynamiky rozvoje.

Není třeba znásilňovat každého člena pospolitosti, aby se stal odborníkem na matematiku, filosofii, či zahraniční politiku atd. Každý k problému přistoupí ze své pozice možností, schopností a potřeb. Samotné přistoupení k vizi, ho bude automaticky zušlechťovat, zvyšovat jeho intelektuální úroveň a kvalitu života.

Abych dostal avizovanému vyjádření k probíhající diskuzi, tak se budu věnovat příspěvkům, které napsali **Jaroslav Štefec a Marian Světlík**.

Nejprve bych se chtěl zastavit u příspěvku prvního pisatele, který hned v úvodu použil vtipnou, ale o to pravdivější citaci.

"Promiň, že Ti píšu tak dlouhý dopis, ale neměl jsem čas napsat krátký".

Ale dost vtipkování.

S jeho názory souhlasím a dotknu se jeho několika myšlenek.

Např.:

"V ČR neexistence sjednocující vize vedla k rozpadu společnosti na několik téměř antagonistických struktur, které si vzájemně "jdou po krku". Nejedná se o politické strany, už dávno ne. V základním dělení jde o ty, jejichž klíčovým zájmem je být pevně přisát na ceciky "dojného" státu, a o ty, kteří chtějí žít v něčem, co z nedostatku jiných termínů nazývám "lepší svět". V ČR probíhá tato dělicí čára mezi českými oligarchy a jejich "podřízenými", kteří si užívají výhod "pseudodemokracie po česku", a naprostou většinou obyvatel státu, držících "u huby" podle starého dobrého hesla "na chudej lid muší bejt holt přísnost!".

Po této analýze současnosti hned nastiňuje tři otázky, které musíme vyřešit.

- **CO chceme dosáhnout (vize),**
- **PROČ toho chceme dosáhnout (mise),**
- **JAK toho chceme dosáhnout (strategie).**

A pokračuje:

"Základním problémem dlouhodobé úspěšnosti strategického řízení státu je dosažení sociálního konsensu mezi záměry politického vedení (představovaného vládou) a zájmy občanů (představovaných prezidentem republiky). Strategie politického vedení sice být ve zdánlivém rozporu se zájmy občanů, ale pokud je dobrá vize a dochází viditelně k její realizaci, vydrží i déleodobější pnutí ("utahování opasků" musí skutečně následovat viditelně zlepšování ekonomických podmínek i "dolních 10.000.000"). - V matematice existuje disciplína, nazvaná teorie chaosu. Mimo jiné v ní lze vytvářet i velmi složité a komplexní modely vývoje procesů a struktur na základě poměrně jednoduchých výchozích podmínek a předpokladů. Kdo zná Mandelbrotovy množiny, ví, o čem mluvím. Po počátečním impulsu dokáže generovat mnohdimenzionální struktury, do detailu shodné na všech úrovních organizace. Stačí jen najít vhodný počáteční bod, nastavit podmínky, dát počáteční impuls a celá struktura zahájí nezvratný samoorganizační proces. Je to nový řád, povstálý z a prostřednictvím chaosu. Tohle je podle mě i jedna z mála možných cest, jak přistoupit k implementaci (jakékoliv) vize do naší rozdělené a nemocné společnosti".

Právě tato myšlenka mne zaujala, protože jsem zastánce úvahy, která říká, že jakékoliv vztahy mezi veličinami (subjekty) lze vyjádřit pomocí matematických modelů vývoje procesů a struktur. Z těchto důvodů, bych chtěl autora požádat, kdyby se uvedenému tématu více věnoval. Jeho erudice v oboru matematika, výrazným způsobem zkvalitní budovanou vizi.

Na těchto modelech lze ověřit probíhající (budoucí) procesy a tak potvrdit pravdivost výroku.

Další pisatel Marian Světlík se dotknul některých témat, které bych chtěl dovysvětlit a vyjádřit svůj postoj a názor.

Nejprve bych se chtěl pozastavit nad pojmem demokracie. K tomuto tématu bych doporučoval prostudovat materiály na internetu, které jsou běžně dostupné. Pan Světlík se totiž odvolává na formu demokracie typu švýcarského modelu. Což, já osobně, nepovažuji za zrovna ten pravý vzor. Protože vývoj Švýcarska je velice dlouhý, sahající do dávné minulosti 12. století a jedná se v podstatě o okupační zóny (kantony) armád dnešní Itálie, Francie a Německa, které se podílely na potlačení Katarského hnutí. Postupem času se vyvíjel status státního útvaru až do dnešní podoby. Světový kapitál potřeboval místo v Evropě, kde si jeho příslušníci mohli ukrývat své bohatství. Proto byla umožněna Švýcarům relativní samostatnost, neutralita (nedotknutelnost), specifický daňový systém (daňový ráj) a absolutní bankovní tajemství. Tento systém je chráněn, vojensky i bezpečnostně, Francií. Systém referent je takovým historickým pozůstatkem kantonových rad, které se snažily uspořádat vnitřní záležitosti a potřebovaly podporu obyvatel proti síle okupačních mocností. Musíme si uvědomit, že Švýcarsko bylo velice chudé a málo obydlené. Pokud vím z praxe, referenda nikdy nepřesáhla rámec záměru velkokapitálu. Pokud se jedná o závažnější témata, tak výsledky referenda se oficiálně přijímají a pak se nechají tzv. vyhnít. Pan Světlík správně konstatuje, že přímá demokracie není nikde na světě realizována.

Pokud se jedná o otázku, "jak to udělat reálně", tedy nejenom, aby lidé pochopili vizi, ale hlavně aby se mohli stát "realizátorem praktických kroků", protože jinak by to byla jen (možná že hezká) teorie bez realizace.

K této otázce jsem zaujímal postoj již několikrát. Příslušníci společnosti se musí stát podílníky přerozdělované nadhodnoty. Tím se odstraní převaha, nad tímto procesem, vlastníků výrobních prostředků. Kteří v podstatě vydírají vlastní tvůrce, této nadhodnoty, (nejedná se tedy o systém "jednomu vezmu a druhému dám"). K tomu je třeba zavést kalkulovanou cenu a lichvu. V některých případech i zastropování ceny u životně důležitých produktů. Ale to se dostáváme z oblasti vize do oblasti strategie.

Příspěvků a názorů uvedených autorů si velice vážím, protože se dotýkají jádra problému, který se snažíme řešit.

Vize, jakou potřebujeme/65: Přehled prvních 60 dílů

Dal jsem dohromady prvních 60 dílů seriálu k pěstování vize (do druhého reportu) a každý z nich pro snadnou orientaci vybavil titulky. Celý text (téměř 100 stran) jsem rozeslal většině těch, kteří se na pěstování vize podílejí (pokud jsem na ně měl mailový kontakt).

Kdokoli má zájem plný text dostat, může mně napsat na adresu: valencik@seznam.cz

Obratem celý text pošlu.

Připomínám, že k pěstování této vize fungují dvě diskusní fóra:

- Původní na stránkách 41. pokračování (stačí rozkliknout a napsat komentář) zde:

<https://radimvalencik.pise.cz/10057-vize-jakou-potrebujeme-41.html>

- Vytvoření pro tyto účely s vhodnější šablonou Marianem Světlíkem zde:

<https://svetlikmar.wixsite.com/nova-vize>

Obsah

Vize, jakou potřebujeme/1: Start 2

Vize, jakou potřebujeme/2: Smýkal	4
Vize, jakou potřebujeme/3: Význam struktury	5
Vize, jakou potřebujeme/4: Příčiny problémů	6
Vize, jakou potřebujeme/5: K výzvě manažerů	7
Vize, jakou potřebujeme/6: Otázky k vizi	8
Vize, jakou potřebujeme/7: Mertl a další ohlasy	9
Vize, jakou potřebujeme/8: Subjekt vize (adresát a realizátor)	10
Vize, jakou potřebujeme/9: Význam teorie	11
Vize, jakou potřebujeme/10: Struktura vize dle monografie	12
Vize, jakou potřebujeme/11: Struktura vize podrobně	15
Vize, jakou potřebujeme/12: Jaroslav Tichý a Marťani	17
Vize, jakou potřebujeme/13: Jaroslav Tichý a Marťani - pokračování	21
Vize, jakou potřebujeme/14: Karel Hais - Komunitarismus	23
Vize, jakou potřebujeme/15: Ladislav Žák	25
Vize, jakou potřebujeme/16: S trochou fantazie – everettovský svět + kaje knížka	27
Vize, jakou potřebujeme/17: Umělá a naše lidská inteligence	27
Vize, jakou potřebujeme/18: Martin Hofer	30
Vize, jakou potřebujeme/19: Martin Hofer - dokončení	31
Vize, jakou potřebujeme/20: Jaroslav Šulce a rekapitulace + další ohlasy	33
Vize, jakou potřebujeme/21: Pěstování vize, dopis P. Hampla, hodnoty M. Seemana	36
Vize, jakou potřebujeme/22: Vize musí sjednocovat	37
Vize, jakou potřebujeme/23: Kdy skončíš? Až budu hotov	38
Vize, jakou potřebujeme/24: Vladimír Rudolf	39
Vize, jakou potřebujeme/25: Štěpán Forgač a demokratické osvobození	41
Vize, jakou potřebujeme/26: Jaroslav Štefec - Jaká musí být vize	43
Vize, jakou potřebujeme/27: Michael Kroh o strategii a taktice tvorby vize	44
Vize, jakou potřebujeme/28: Skepse Jiřího Benesche	47
Vize, jakou potřebujeme/29: Karel Hais - Pojmosloví	49
Vize, jakou potřebujeme/30: První report	51
Vize, jakou potřebujeme/31: Druhá část prvního reportu	52
Vize, jakou potřebujeme/32: První nástřel vize	54
Vize, jakou potřebujeme/33: K prvnímu nástřelu vize	56
Vize, jakou potřebujeme/34: Vyvadil, Pavlák, Hais	57
Vize, jakou potřebujeme/35: Radovan Příkryl - 1. část	58
Vize, jakou potřebujeme/36: Radovan Příkryl - 2. část	59
Vize, jakou potřebujeme/37: Radovan Příkryl - 3. část	61
Vize, jakou potřebujeme/38: Radovan Příkryl - 4. část	63
Vize, jakou potřebujeme/39: Radovan Příkryl - 4. část	63
Vize, jakou potřebujeme/40: SUBJEKT-ZMĚNA-POLARITA	66
Vize, jakou potřebujeme/41: Tady můžeme diskutovat	66
Vize, jakou potřebujeme/42: Tibor Ganzer - Poznámky k vizi 1	67
Vize, jakou potřebujeme/43: Tibor Ganzer – poznámky k vizi 2	69
Vize, jakou potřebujeme/44: Miloš Vaňák + z Parlamentních listů	72
Vize, jakou potřebujeme/45: Co nestačí?!	73
Vize, jakou potřebujeme/46: Michael Kroh	74
Vize, jakou potřebujeme/47: K Nové dohodě - 1. část	75
Vize, jakou potřebujeme/48: K Nové dohodě - 2. část:	77
Vize, jakou potřebujeme/49: K Nové dohodě - 3. část	78
Vize, jakou potřebujeme/50: Jan Scneider – poučení rabi Šamaje	80
Vize, jakou potřebujeme/51: Chtít od ekonomiky, aby sloužila lidem, je špatně?	82
Vize, jakou potřebujeme/52: Štefec ke Schneiderovi	83
Vize, jakou potřebujeme/53: Karel Mayer k Michaelu Krohovi	85
Vize, jakou potřebujeme/54: Marian Světlík - poznámky	87
Vize, jakou potřebujeme/56: Proč a jak pěstujeme vizi	90
Vize, jakou potřebujeme/57: Michael Kroh o základním rozporu	91
Vize, jakou potřebujeme/58: Osvobozování dle Štěpána Forgače	93
Vize, jakou potřebujeme/59: Trochu z klasika - o podstatě změny	96
Vize, jakou potřebujeme/60: Druhý report	97

A jedem dál!

Vize, jakou potřebujeme/66: Inteligence lidská a umělá: možnosti substituce

V tomto pokračování uveřejňuji teze zpracované pro *Mezinárodní fórum: Digitální řízení státu a podnikání*, které se uskuteční v polovině tohoto března v Moskvě (online). Budu zde mít jeden z hlavních referátů. Teze odlišují barvou:

Inteligence lidská a umělá: možnosti substituce

1. Dvě odlišné alternativy chápání toho, co se odehrává:

- Pesimistická vize: Průmysl 4.0 a tzv. umělá inteligence: **Pro člověka nezbude místo, postupně bude všude nahrazen.**

- Optimistická vize: **Nejde o čtvrtou etapu průmyslové revoluce, ale změnu svým rozsahem a hloubkou srovnatelná s průmyslovou revolucí, ve které se jako dominantní prosadí odvětví produktivních služeb a dojde k jeho expanzi.**

Jedná se o naprosto zásadní otázku. Z odpovědi na ni vyplývají odlišné strategie.

2. Především je nutné i ujasnit, co je tzv. umělá inteligence, zejména z hlediska matematických základů a technického provedení. Návazně na to, **jaké jsou její možnosti a meze umělé inteligence**. Ukazuje se, že její možnosti přeceňují zejména ti, kteří nemají jasnou představu o tom, na jakých principech je založena. (K tomu názor. Tomáše Mikolovského, předního světového odborníka, který posunul možnosti umělé inteligence o velký kus dál.)

3. Navazující klíčová otázka: **Které specificky lidské schopnosti jsou principiálně nenahraditelné tzv. umělou inteligencí a proč?** K tomu:

- Principiální odlišnost umělé inteligence a lidského myšlení. Příklad **představivost**: Matematika, šachy...

- Analogie auto a fyzické i lidské schopnosti: Co lze nahradit (i řidiče) a co ne (kultivace specificky lidských schopností).

4. Tvrzení: **Pokud vývoj naší civilizace půjde přirozeným směrem, prudce vzroste poptávka po specificky lidských schopnostech, které budou posíleny umělou inteligencí podobně, jako byly lidské svaly posíleny technikou.**

- 90 % specificky lidských schopností bude v budoucí ekonomie sloužit kultivaci specificky lidských schopností, podobně jako s nástupem průmyslu postupně až 90 % kapitálu sloužilo k produkci kapitálu.

- Uplatnění specificky lidských schopností bude významné i pro **nápravu distorzí vzniklých v důsledku současného setrvačného vývoje**.

5. Tak jako "koncovým" vyústěním "kapitálových statků vyrábějících kapitálové statky" bylo **radikální zvýšení nejen produktivity práce na půdě, ale i zvýšení produktivity půdy** (jako tehdejší dominantní složky přírodního prostředí), tak "koncovým" vyústěním produkce (nabývání a kultivace) specificky lidských schopností prostřednictvím specificky lidských schopností (návrat člověka k člověku) bude radikální změna vztahu k přírodnímu prostředí. **Změní se charakter ekonomického růstu, který se v důsledky mnohem větší intenzity inovací šetřících zdroje (přímo či nepřímo alternováním spotřebních statků) bude stávat nejen trvale udržitelným, ale neomezeným a současně nezatěžujícím přírodní prostředí (nanotechnologie apod.).**

6. Specifické, tj. stávajícím typem umělé inteligence nenahraditelné lidské schopnosti mají **ontologický základ**, který souvisí s tzv. everettovskou mnohosvětovostí. Nežijeme v jednom "vlákně" této mnohosvětovosti, ale v jejích prolnutí. Plnohodnotnou umělou inteligencí bude možné vypěstovat teprve tehdy, až pokročíme v poznání této mnohosvětovosti.

7. **Specificky lidské schopnosti slouží nabývání specificky lidských schopností, umělá inteligence jen k jejich posilování, ke zvýšení efektivity tohoto procesu a uvolnění času pro tento proces:**

- Od nejranějšího dětství až po vytěžení zkušeností, mezigenerační přenos v rozsahu čtyř až pěti generací.

- Globální komunikace, odstraňování bariér a předsudků.

- Náprava škod vzniklých stávajícím formami segregace a manipulace v době, kdy nedocházelo k nezbytnému vývojovému vzestupu, kdy se vývoj naší civilizace dostal do slepé uličky.

K tomu:

Zatím jen první nástřel. V současné době je věda ve velmi obtížné situaci a otevřít v teoretické rovině otázky, na kterých závisí naše přežití, je téměř nemožné. Proto jsem uvítal možnost, která mi byla nabídnuta, abych se stal jedním z keyspeakerů na výše uvedené, poměrně prestižní konferenci. Záměrně svoje vystoupení orientuji přímo na jeden z nejdůležitějších aspektů toho, o co jde.

Kdo si chce udělat představu o tom, jakému tlaku je vystavena v současné době věda prakticky všude na světě, tomu doporučuji tento článek:

https://www.info.cz/nazory/proc-by-mela-rezignace-jordana-petersona-na-misto-profesora-znepokojovat-i-nas-v-cesku?fbclid=IwAR0Xefjp0cKY3CtwOgZizNGAZuX2fcs7fgmNeBcO_JVWEROlpfmX5-2ek9Y

I to je jeden z důvodů, proč:

1. Je nutné pěstovat sdílenou vizi, o kterou se budeme moci opřít.

2. Zapojit do tvorby této vize co nejširší okruh lidí, a to nejen z akademické sféry.

3. Nepodceňovat oblast základní teorie a tudíž i teoretických výbojů v této oblasti.

Vize, jakou potřebujeme/67: Poznámky od Maxima

K 59. dílu seriálu přidal Maxim První několik poznámek:

Maxim První

Citová část předmluvy Marxovy Kritiky politické ekonomie přesahuje do interdisciplinarity, a to hlavně psychologie. Jde o to společenské vědomí a společenské bytí, které Marx předpokládá v normálním, a tudíž reálném Světě. Už v době vzniku textu se ale projevovala "ideologická propaganda", která měla výraznější počátek v Americké a Velké Francouzské revoluci, které byly spojené s humanitně pokřiveným zednářstvím.

K. Marx, jednoduše vyjádřeno, **neuvážoval o tom, že ideologická propaganda nahradí normální reálný Svět s jeho normálním společenským vědomím a bytím falešnou realitou (v současnosti také označovanou jako virtuální realita) pomateného Světa**. S falešné reality Světa vytvářené "pokřivenou humanistickou propagandou" potom vyrůstá to dnešní falešné společenské vědomí a bytí, které pomátlo většinu Západu.

K. Marx proto odhalil jenom polovinu zákonitostí ekonomického vývoje reálného Světa, polovinu polaritu mezi reálným a falešným.

Na nás v současnosti je odhalení té druhé falešné poloviny polaritu a falešné reality Světa, najít její zákonitosti a vyřešit z ní vyplývající pomatení reálného Světa, hlavně Západního ..

K. Marx vycházel ve své práci z předpokladu, že společnost si zachová jím odhalené pravdy společenského materiálního vývoje a hlavně že bude rozumná...

V jeho době spatřoval odcizení vědomí člověka náboženstvím (katolictvím i židovstvím), a absolutně nepočítal s tím že dojde k opětovnému "odcizení člověka" debilně pokřivenou liberální ideologií, která dnes přivedla společnost k bláznovství...

A pitomí liberálové to bláznovství ještě nazývají neomarxismem... K. Marx by se tomu smál, až by se za břicho popadal ..

K tomu:

K. Marx patrně skutečně nepočítal s tím, že dojde k tak obrovskému nástupu iracionality, která otevře prostor pro manipulaci s lidmi. Byl větší optimista. Už proto, že v té době existovala silná tendence spontánního vzdělávání se četbou kvalitní literatury, včetně teoretické.

Bylo by dobré, pokud by někdo zpracoval stručnou historii obratu k iracionalismu. První pokusy se objevují už po porážce ruské revoluce v roce 1905-1907, kdy nejvýznamnější oporou boje proti racionalitě je relativismus, který se pokouší o odklon od přirozené ambice každého normálního člověka na vytvoření uceleného názoru na svět s využitím poznatků jak přírodních, tak společenských věd.

V sedmdesátých letech se tato tendence vrací a proniká prakticky do všech levicových proudů v podobě tzv. postmoderny, na ni pak navazuje to, co se zavádějícím způsobem nazývá neomarxismem (jde o zprzněnou a účelově upravenou verzi filozofie nové levice vycházející z tzv. kritické filozofie, resp. filozofie frankfurtské školy).

U nás se o expanzi iracionality zasloužil politicky upravenou verzí relativismu skrytě obhajující používání dvojího metru při posuzování lidských práv a dalších zpolitizovaných problémů jako nástroje globální moci Václav Havel.

Celá oblast vědy (včetně a zejména akademické půdy) je tlaku iracionality vystavena velmi intenzívně. Neexistuje jednoduché doporučení, jak se tomu bránit. Pěstování komplexní a konzistentní vize je jednou z příležitostí.

Vize, jakou potřebujeme/68: Marian Světlík - Role laiků v diskusi

Marian Světlík:

Již jsem někde výše prohlásil, že v oblasti teorie vývoje společnosti a souvisejících vědách jsem totální laik. Tak jsem si řekl, že se trochu dovzdělám a začal jsem se do prací RV a kol., vytvořené na VŠFS: <https://www.vsfs.cz/?id=2479-monografie>

K mému překvapení jsem se dočetl, že to, o co se já tu aktuálně pokouším formulovat, je již fundovaně zpracováno (alespoň je vidět, že jsem skutečně amatér). Doporučuji ke čtení a (možná) paradoxně je to i čtivé (když překonáte prvotní tápání v terminologii).

Skoro by se dalo říct, že můj potenciální přínos k diskusi je zanedbatelný, tak proč v tom pokračovat? Snad může být mojí útěchou, že již vytvořené teoretické základy vhodné aplikace teorie produktivní spotřeby a produktivních služeb a vhodné aplikace HCC nacházejí oporu i v řadách "laické veřejnosti".

Uveřejněno zde a zde lze i diskutovat: <https://svetlikmar.wixsite.com/nova-vize/f%C3%B3rum/obecna-diskuse/role-laiku-v-diskusi>

K tomu ode mne:

Ten, kdo trochu zná, co se děje na akademické půdě, nebude ani chvíli pochybovat o obrovském významu "laiků" při pěstování vize a podpoře racionality. Pro ilustraci uvedu jen dva články z poslední doby.

První je na téma, kam až to zašlo:

https://www.info.cz/nazory/proc-by-mela-rezignace-jordana-petersona-na-misto-profesora-znepokojovat-i-nas-v-cesku?fbclid=IwAR0Xefjp0cKY3CtwOgZizNGAZuX2fcs7fgmNeBcO_JVWEROlPfmX5-2ek9Y

Druhý ukazuje, že proti krajním excesům musí v Británii zasahovat i vláda:

<https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/britanie-zacala-bojovat-proti-progresivisticke-indoktrinaci-ve-skolach-40387542>

Vědě byla prakticky na celém světě, přinejmenším v tom civilizačním okruhu, ke kterému se hlásíme (ale platí to z velké části i pro Čínu, Rusko, Indii apod.), vnucena taková kritéria hodnocení vědy, která:

1. Neumožňují publikovat syntetické výstupy zaměřené na aktuální problémy praxe.
2. Rozměňují výstupy, dělají je nepoužitelnými a umožňují, aby se prosazovali ti, kteří neumějí přemýšlet.
3. Srazila hodnocení vědeckých konferencí, tj. půdy, na které lze kvalifikovaně diskutovat o problémech, na nulu, tím prakticky zlikvidovala jejich roli v rozvoji vědy.
4. Vládní systém anonymního recenzování (vydává se to za přednost), které umožňuje spolehlivě zlikvidovat jakoukoli nosnou myšlenku či projekt, aniž by se proti tomu mohlo protestovat.

Atd. – bylo by možné pokračovat.

Proto od počátku zdůrazňuji, že tvorba vize nemůže zůstat jen na akademické půdě, ale musí najít širší oporu. Na akademické půdě jsem se dokonce setkal i s tím, že na některé osoby byl vyvíjen tlak, aby se nezapojili do řešení nosných témat, jakým je například rozpracování teoretických základů ekonomie produktivní spotřeby.

Role lidí, kteří si uchovali soudnost, ale nepracují v příslušné odborné oblasti, je významná i z hlediska "zpětné vazby", a to zejména z hlediska jednoho z nejdůležitějších parametrů vize – její **srozumitelnosti**. Ten, kdo se prokousává řešením problémů, jen velmi obtížně odhaduje, jak bude jeho sdělení, výklad toho, co považuje za důležité, přijato. Proto vítá i jakoukoli kritickou připomínku.

Z výše uvedených důvodů proto považuji za důležité i to, aby ten, kdo v oblasti vědy o společnosti působí, dokázal výsledkového bádání srozumitelně vyložit. Popularizovat. **Popularizovatelnost** poznatku není na úkor vědy, ale je to atribut vědy. Složitostí výkladu se vždy kamufluje nedomyšlenost toho, o co v dané oblasti poznání jde. Pokusím se to ukázat v některém z nejbližších pokračování na konkrétním tématu.

A ještě zařazuji jeden podnět Mariana Světlíka:

K příspěvku Karla Haise *Největším nepřítelem naší společnosti je naše konzervativní mysl* Marian Světlík:

Jak jsem zmínil, jsem laik, ale vyjádřím se k následujícímu odstavci K. Haise: *"K této otázce jsem zaujímal postoj již několikrát. Příslušníci společnosti se musí stát podílíky přerozdělované nadhodnoty. Tím se odstraní převaha, nad tímto procesem, vlastníků výrobních prostředků. Kteří v podstatě vydírají vlastní tvůrce, této nadhodnoty. (nejedná se tedy o systém "jednomu vezmu a druhému dám"). K tomu je třeba zavést kalkulovanou cenu a lichvu. V některých případech i zastropování ceny u životně důležitých produktů. Ale to se dostáváme z oblasti vize do oblasti strategie."*

Právě ten určitý konzervatismus vidím jako jakýsi půlkrok. Nebylo by to znárodnění výrobních prostředků, ale "jen spolupodílíctví" vytvořené nadhodnoty. Něco na tom je, ale určitě ten podíl nebude jednoduché. Ale aby to fungovalo, podle mne to nemůže být pouze podíl na nadhodnotě, musel by to asi být i podíl na řízení. A kam bychom se pak dostali? Na půl kroku ke "znárodnění" nebo ke družstvu? Jak vyvážit vstupující parametry - vlastnictví výrobních prostředků, řízení výroby a produkce nadhodnoty? Nějakým standardním (pro všechny platným) přístupem nebo ad-hoc podle důležitosti pro celek? Dostáváme se k problému hodně proměnných s velkým potenciálem různých "vlivů" a to je špatně.

Původní článek K. Haise je zde: <https://radimvalencik.pise.cz/10087-vize-jakou-potrebujeme-64.html>

K tomu ode mne:

Právě na tam tématu se pokusím ukázat, proč je nenáhodně silná teorie, proč se bez ní tvorba vize neobejde a jak je důležité její výsledky srozumitelně vyložit.

Vize, jakou potřebujeme/69: Jaroslav Šulc - Únorové úvahy nad dalším (ne)směřováním KUDY Z KRIZE

Únorové úvahy nad dalším (ne)směřováním KUDY Z KRIZE

Jaroslav Šulc

Kolega Radim Valenčík udělal v tomto týdnu uprostřed února záslužnou věc, když zkompletoval seriál šedesáti dílů *Vize, jakou potřebujeme/ 1 – 60a* jako samostatnou a účelně strukturovanou stať ji "pustil do světa". O něco podobného jsem ho žádal přesně před dvěma měsíci, kdy jsem postupně začal v příspěvcích a komentářích ztráčet přehled a čekal na "poslední díl" – kdy už to bude hotovo?

Souběžně s tehdejší Radimovou odpovědí, že *"Vize není dokument, ale proces"* jsem napsal asi sedmistránkovou reflexi k zatím publikovaným textům Vize a Radimovým reakcím (ani nevím, zda ji někde uveřejnil na zvláštním webu, či komentoval jen některé pasáže, protože můj plný text šel mailem všem lidem z party kolem Kudy z krize, myslím s výjimkou prof. Budila, kterého jsem ještě v té době neměl v rozdělovníku). Teď jsem si ten dva měsíce starý text znovu prolítnul a nemám důvod na něm cokoliv měnit.

Nejsem vůbec rád, že se mi podařilo odhadnout inflační trend (skoky na 6,6 a pak dokonce 9,9 % za poslední měsíc jsou děsivá čísla, celkový dopad inflace si zatím uvědomuje asi jen pár expertů), ale citelně ho každodenně zažívají miliony kupujících (placením za potraviny počínaje a benzínem konče), ale *současně vnímám klíčový nedostatek své prosincové reflexe*. Ten se mi stále jasněji rýsuje při čtení příspěvků především Michaela Kroha, Ládi Žáka, Karla Haise, Štěpána Forgače, Tibora Ganzera a nekompromisního Jiřího Benesche. Nemusím snad dodávat, jak blízké jsou mi postřehy jmenovce Štefce (nějakou dobu jsem se profesně věnoval managementu a teorii řízení obecně). Nemám potřebu tyto příspěvky komentovat; dělal to Radim průběžně a v zásadě s jeho reakcemi nemám mentální problém (ostatně jsme pod nějakým citovaným odborným článkem ve Fóru sociální politiky oba spolupodepsaní), detaily v rozdílech nejsou podstatné.

Právě až dalších cca čtyřicet prakticky každodenních pokračování "Vize" mi naplno ukázalo klíčovou slabost = neúplnost mých prosincových úvah k tématu, a sice **nedocení faktoru času**.

Omluvou mi nemůže být ani zjevný fakt, že kategorie VIZE je sama ze své podstaty nějakým PROJEKTEM BUDOUCNOSTI, tudíž jde o nějakou přibližnou představu o budoucím žádoucím stavu nějakého jevu, předmětu, společenského uspořádání, chování atd. V "našem" případě snahy o vytváření *"životaschopného národního státu zajišťujícího důstojné materiální podmínky, svobodu, bezpečí, spravedlnost a životní perspektivu svým občanům"* (jak říkáme někde v Manifestu KUDY Z KRIZE). Co se mi nepodařilo tehdy exaktně zformulovat, je aspoň rámcový OBSAH PŘECHODNÉHO OBDOBÍ, tj. časového úseku mezi dnešním tristním stavem našeho "národního státu" a jeho žádoucí budoucí podobou. Tím vůbec nechci jakkoliv dehonestovat dosavadní praktické kroky týmu KUDY Z KRIZE činěné víceméně systematicky právě v tomto duchu, tj. operativním reagováním na několik málo zcela aktuálních problémů *přechodného* období (ať už to byly reakce na obsah vládního prohlášení, energetickou krizi, napětí v důchodové bilanci atd.). Navíc pořád se držím skeptického stanoviska, pokud by snad šlo o snahu imitovat funkci "stínové vlády" – na to prostě nemáme především dostatečně robustní kapacity^[1].

Nezbývá, než jet souběžně po "obou kolejích", jak té vizionářské, dlouhodobé, tak po té kostrbaté a plné zatáček kopírujících všední život – operativní. Podle zásady – "ševče, drž se svého kopyta!", ostatně jsem ze Zlína a profesí makroekonom – právě nyní vnímám akutní výzvu vycházející z posledních ekonomických informací a z rizik spojených se státním rozpočtem na zbytek letošního roku a inflaci, jak na ně (ne)reaguje současná vláda. Po této "předmluvě" se právě tomuto chci v další – samostatné stati – věnovat.

K tomu ode mne: Kdo bude mít zájem poslat celý text (baťovských 99 stran), ať mně napíše na tuto adresu:

valencik@seznam.cz

Cena? Příspěvek do této diskuse, například kritická reflexe tohoto materiálu.

Vize, jakou potřebujeme/70: Z rozhovoru v Parlamentních listech

Z mého rozhovoru pro *Parlamentní listy* (jsem rád, že jsem mohl trochu zpropagovat sdružení *Kudy z krize*):

Cestu ke "druhé transformaci" by měla zajistit iniciativa 32 manažerů. Jaký je zatím ohlas a můžete vysvětlit pro další čtenáře Parlamentních Listů?

Jedná se o jeden z více pokusů o vytvoření vize, která by získala určitou širší podporu. Připomenu i další, zejména Kudy z krize, na které participuji, dále Novou dohodu či v poslední době trochu spící Rekonstrukci státu. Právě v návaznosti na iniciativu 32 manažerů, kterou někdo zná pod názvem Druhá transformace, mně došlo, že **nejdříve musíme vypěstovat společně sdílené funkční jádro vize, teprve pak můžeme uplatnit "resortní pohled" a začít konkretizovat vizi do různých oblastí a pro různé oblasti**. Jádro vize by bylo možné **tematizovat pojmy subjekt–změna–polarita, tj. objasnění toho, kdo změny provede (jak je spojena tvorba vize s formováním subjektu změny), v jakých historických rámcích změna proběhne (jakou hádanku dějin řeší), která polarita ve společnosti je dominantní (kdo nezbytným změnám brání a proč)**. Možná bude nutné třídu rozšířit, lépe strukturovat apod., ale bez pochopení výše uvedeného se rovněž žádnou funkční vizi vytvořit nepodaří, podrobněji zde: <https://radimvalencik.pise.cz/10056-vize-jakou-potrebujeme-40.html>.

To, o co se manažeři z Druhé transformace snaží, zatím nemá dostatečný ohlas. Pokud by si třeba položili otázku, jak dosáhnout toho, abychom byli schopni vyvážet – jako dříve – investiční celky, pivovary, rafinérie, cukrovary apod., tedy to, na čem se nejvíce vydělává a co by nejvíce posílilo naši ekonomiku, poměrně rychle by začali chápat, o co v současné době jde. Ale nejsem si jist, zda tuto otázku či podobné otázky budou mít odvahu položit.

Celý rozhovor je zde: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Pro-toto-pry-byli-Pirati-stvoreni-Docent-Valencik-a-nove-veci-k-Ukrajine-693122>

¹ Měl jsem možnost být čtyři roky v minulé dekádě v týmu poradců premiéra pro ekonomické záležitosti. To předpokládalo každý týden nastudovat řádově až několik set stran dokumentů předkládaných na jednání vlády a zpracovat k tomu příslušné stanovisko. Na programu vlády bylo obvykle deset až dvacet bodů k projednání a zhruba stejně "jen" k informaci.

K tomu ode mne: Vždy když mohu reagovat na dobře položené otázky, posunu pochopení toho, o co jde o kousek dál.

Vize, jakou potřebujeme/71: Série o moci – 1. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 1. část

Úvodní poznámka:

K napsání této série mě přiměly dva příspěvky k pěstování vize:

- M. Světlíka, který velmi výstižně pohovořil o roli laiků, viz:

<https://svetlikmar.wixsite.com/nova-vize/f/%C3%B3rum/obecna-diskuse/role-laiku-v-diskusi>

- Š. Forgáče, který konstatoval: "*K prosazení zásadní změny je potřeba mít k tomu sílu a dostatečná síla spočívá v politické svobodě. Tu je potřeba získat. Pokud ji někdo nemá, nemůže mít moc. Pokud nemá moc, nemůže vládnout.*" Viz: <https://radimvalencik.pise.cz/10057-komentare.html#606596>

Vyzval jsem, jak tu "dostatečnou sílu" získá. O tom to totiž je.

K věci (předehra):

Jedním z kritérií dostatečného poznání reality je schopnost vyložit poznatky populárně a srozumitelně, ale bez zavádějících zjednodušení. K tomu je potřeba volit vhodný postup výkladu. Takže nejdříve poprosím čtenáře těchto řádků, aby si představil, že hraje tzv. *ultimátní hru*, například s dělením stokoruny:

Jedná se o hru se dvěma hráči. Dostanou k dispozici určitou částku, například 100 korun. První navrhuje, jak se rozdělí (možnosti jsou 100:0, 90:10, 80:20, 70:30, 60:40, 50:50, 40:60, 30:70, 20:80, 10:90, 0:100).

Druhý může s rozdělením souhlasit, nebo nesouhlasit. Pokud souhlasí, dostanou částky podle návrhu prvního, pokud nesouhlasí, nedostane nikdo nic. K tomu mé otázky:

- Navrhli byste rozdělení 90:10, při kterém hrozí, že se druhý naštvě a odmítne, nebo raději 50:50, kdy máte jistotu, že druhý návrh přijme a tudíž jistotu 50 korun?

- Souhlasili byste s rozdělením 10:90, které by vám nabídl druhý hráč?

- Jaké rozdělení byste připustili?

- Proč podle vás někdo nesouhlasí s rozdělením 90:10?

- Změnilo by se něco, pokud byste si dělili hodně větší částku, například milion korun?

- Proč byste se rozhodovali jinak v případě větší částky?

- Záleží na dalších podmínkách, v nichž se rozhodujete, tedy na kontextu hry?

- Můžete uvést příklad toho, na čem záleží?

Zkuste tento příklad a na něj navazující otázky položit někomu jinému. Uvidíte, že lidé vidí uvedenou otázku různě, ale i to, že v leccems panuje shoda. Dozvíte se hodně zajímavého.

Místo závěru této části:

Jak to souvisí s otázkou moci? A jak to souvisí s pěstováním vize? – Nechejte se překvapit. Hodně se dozvíte už v další části.

Vize, jakou potřebujeme/72: Série o moci – 2. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 2. část

Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (vysvětlení paradoxů *ultimátní hry*):

Asi nejen vy, ale většina těch, kterým jste příklad dávali, "iracionálně" odmítne dělení 10:90 (ve váš neprospěch), protože vás ten druhý naštvál, protože je nespravedlivé, protože to od toho druhého byla drzost... A tak "zbytečně" přijdete o desetikorunu. ("*Ale stálo to za to*", pomyslíte si, "*alespoň jsem toho druhého ztrestal*").

Vysvětlení paradoxu *ultimátní hry* je prosté. Není to projev lidské iracionality, ale životních zkušeností. Naše psychika je dlouhodobě (evolučně) kalibrována tak, aby naše rozhodování uvažovala všechny okolnosti. I ty, které si aktuálně neuvědomujeme. Můžeme se v důsledku toho mýlit, ale většinou je to ku prospěchu našeho přežívání.

Zkušenost vlastní i rodově přenesená nám říká, že velmi nerovnoměrné rozdělení příjmů se může obrátit proti nám. Už to, že někdo druhý takové rozdělení navrhuje, nám signalizuje nějaké nebezpečí. Nekonkrétní, ale tušené.

Z hlediska toho, co nás zajímá při hledání odpovědi na otázku "jak získat moc" k to, změnám, přesněji jak se může zrodit dostatečná společenská síla, která vyvede civilizaci z krize v lokálním i globálním měřítku, lze závěr z předešlého příkladu, který si může znovu a znovu ověřovat, formulovat i takto: **Když si dělíme s někým výnosy z nějaké společné akce, uvažujeme (byť třeba jen podvědomě) nejen to kolik získáme my, ale také to, jaký vliv toto rozdělení bude mít na další vývoj, na naši budoucnost ve vztahu k tomu, s kým se dělíme.**

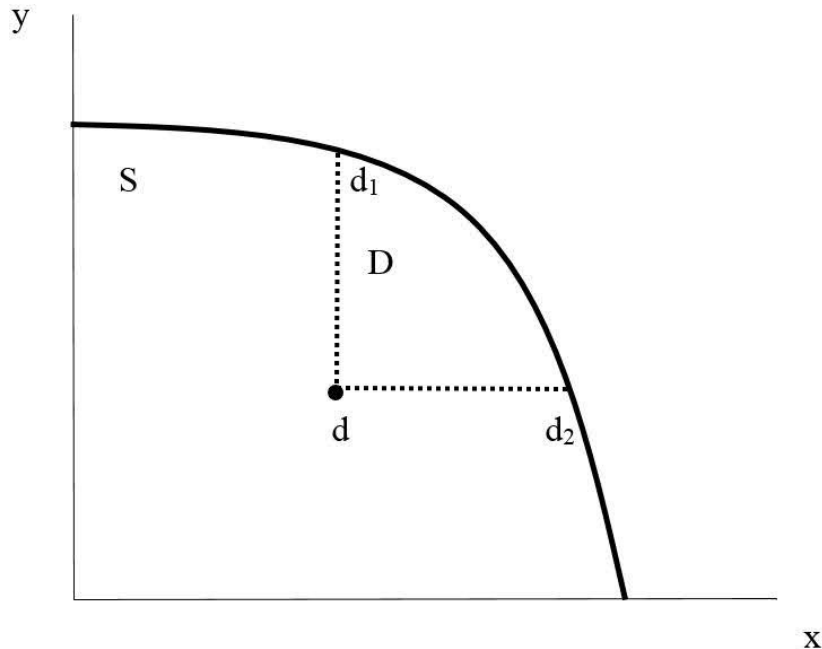
(Z tohoto hlediska se můžeme mýlit dvojím způsobem: Buď nevidíme to, k čemu může dojít, tj. některé navazující hry, nebo naopak můžeme do tušené představy budoucnosti promítat hru, která se hrát nebude.)

Slavný Nashův vyjednávací problém:

Připomenou slavný *Nashův vyjednávací problém*. Je natolik srozumitelný, že mu porozumí každý. Jedná se o velmi obecně formulovanou matematickou úlohu, která má obrovské množství významných interpretací. Konkrétními případy jsou např. každý akt směny, každý vztah věřitel-dlužník, většina uzavíraných smluv, ale také rozdělení zisku mezi společníky, lupu mezi loupežníky.

Nashův vyjednávací problém je určen bodem nedohody \mathbf{d} (výchozí situací) a množinou přípustných rozdělení výplat \mathbf{S} . Většinou se uvažují jen kladné hodnoty a množina \mathbf{S} je brána jako kompaktní a konvexní. Pak lze názorně vyjádřit úlohu obrázkem č. 1:

Obrázek č. 1: Základní typ Nashova vyjednávacího problému

Zdroj: Vlastní úprava běžně používaného grafu

x, y výplaty hráčů

\mathbf{S} množina dostupných výplat

\mathbf{d} bod nedohody (výchozí bod)

\mathbf{D} množina zlepšení výplat hráčů oproti bodu nedohody

(vymezená plochou mezi body $\mathbf{d}, \mathbf{d}_1, \mathbf{d}_2$)

$\mathbf{d}_1, \mathbf{d}_2$ (část hranice množiny \mathbf{D} mezi body $\mathbf{d}_1, \mathbf{d}_2$) paretooptimální body (bod, které vyhovují axiomům individuální racionality, kolektivní racionality a dosažitelnosti)

Řešení Nashova vyjednávacího problému se většinou chápe tak, že se hledají axiomy, které by umožnily jednoznačně určit způsob rozdělení zvýšených výplat oproti bodu \mathbf{d} .

Zformulování standardní situace prostřednictvím obecně formulovaného Nashova vyjednávacího problému je velmi přínosné z mnoha hledisek. Především umožňuje rozlišit a definovat různé situace, se kterými se v realitě setkáváme. V některých případech lze toto rozlišení dotáhnout až do formulování axiomů jednoznačně vymezujících řešení, v jiných případech máme k dispozici alespoň určitý koncept, který můžeme porovnávat s tím, s čím se v dané oblasti setkáváme. I toto, spíše intuitivní použití konceptu odpovídajícímu Nashovu vyjednávacímu problému bývá často přínosné.

Místo závěru této části:

Jaká otázka vás napadne, když se na poměrně jednoduchý obrázek č. 1 podíváte a když si připomenete paradox ultimátní hry?

Tato otázka, na kterou určitě připadnete poměrně snadno, je důležitá pro porozumění dalšího. A není na ní nic těžkého. Je určena přemýšlivým laikům.

Vize, jakou potřebujeme/73: Série o moci – 3. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 3. část

Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

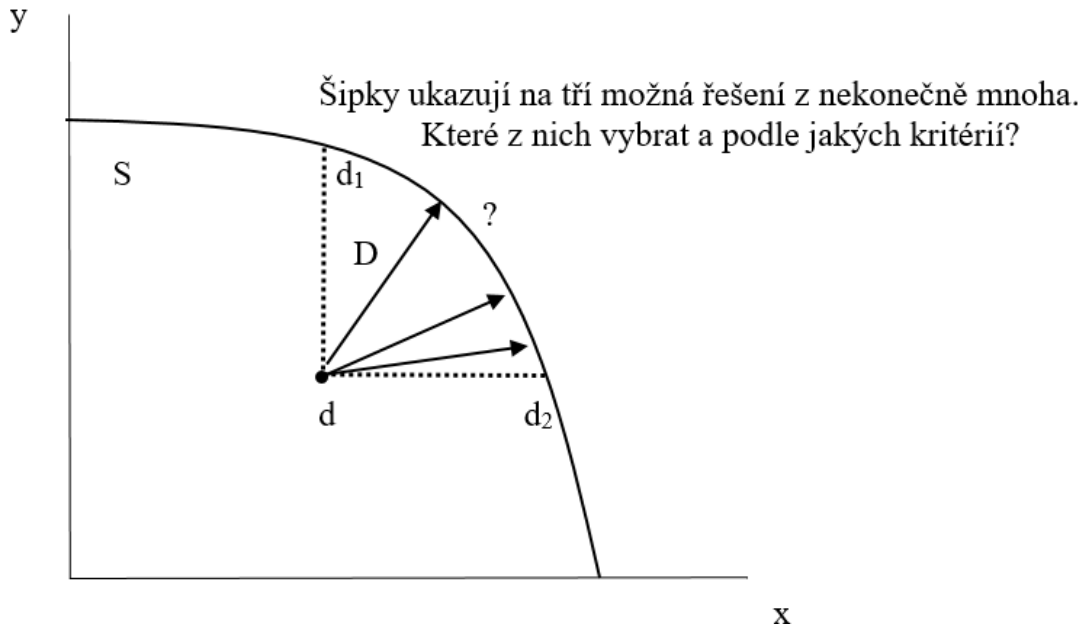
K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (*Nashův vyjednávací problém a paradox ultimátní hry*):

Nepochybně vás napadly otázky:

- Který z těch bodů, v nichž jsou na tom oba hráči lépe než ve výchozí situaci, které jsou dosažitelné a oproti kterým už si oba hráči nemohou polepšit současně, je ten pravý?
 - Jak vybrat z nekonečné množiny to správné řešení?
 - Neodmítně některý z hráčů společnou akci, pokud se mu nebude zdát rozdělení výplat spravedlivé?
- Apod.

Obrázek 2: Náhodně vybraná tři možná řešení Nashova vyjednávacího problému

Zdroj: Vlastní úprava běžně používaného grafu

Odpověď na otázku je mnohem složitější, než to na první pohled vypadá.

Zkuste si sami odpovědět na následující otázky:

1. Pokud byste byli hráčem, jehož výplaty jsou na ose x, kterému z řešení, k němuž vedou šipky, byste dali přednost a proč?
2. Jaké řešení byste sami doporučovali a proč?
3. Bylo by pro vás nějaké rozdělení výplat nepřijatelné a proč?
4. Zajímá vás při odpovědi na výše uvedené otázky jen vaše výplata, nebo také výplata toho druhého a proč?

Otázky formuluji záměrně tak, abys vás upozornily (pokud se na ně pokusíte odpovědět). Určitě jste si povšimly určité vazby na předcházející úlohu.

Jaký problém teoretici (až na čestné výjimky) přehlížejí? Nedělají to ze zlé vůle, ale tak už se to v dějinách vývoje teorie bývá. Někdy trvá hodně dlouho, než je setrvačné myšlení překonáno zcela triviálním poznatkem. Stačí se jen správně zeptat...

Nebo ještě jinak: Dlouhou dobu převažovala přesvědčení, že pokud si oba hráči polepší, pak není důvod k tomu, aby se nedohodli. Teprve nedáno se objevilo několik článků (poměrně rozptýleně, jak pokud jde o země, tak zaměření časopisů), které na tento problém upozorňují.

Jedním z důvodů přehlížení výše naznačeného problému bylo pojetí *Nashova vyjednávacího problému* jako tzv. *arbitrárního problému*, tj. problému, kdy návrh na rozdělení předloží dělicím se stranám "nezávislý arbitr". (Dávám záměrně do uvozovek, protože najít skutečně nezávislého arbitra v dnešním světě není tak jednoduché; to i vrány dělicí si sít měli větší šanci.)

Místo závěru této části:

Jak se s problémem "nepřijatelnosti" některých rozdělení výplat v Nashově vyjednávacím problému vyrovnat? Pochopitelně teoreticky. Při řešení této otázky se dostaneme za hranici toho, co teorie zná. Půjde o skutečný přesah stávajícího teoretického poznání. Poměrně důležitý. S kolegy připravujeme několik článků do našich i zahraničních časopisů, které řešení v různých modifikacích a v různých kontextech dáváme. Snad se některý uchytí...

Vize, jakou potřebujeme/74: Série o moci – 4. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 4. část

Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (rozšíření Nashova vyjednávacího problému):

Podívejme se nejdříve na problém z pozice obecné metodologie. Vždy, kdy se teorie setká s jevy, které nelze vysvětlit (interpretovat, nalézt řešení úloh s těmito jevy spojenými), hledá **přesah stávající teorie**. Tak, jako v případě, když se Newtonova fyzika setkala s relativistickými či kvantovými jevy. V této souvislosti lze oprávněně hovořit o **umění přesahu**.

Říci, že to za určitých podmínek může být jinak, není žádné umění. Naše poznání je vždy omezené a vše, co známe, může být při změně podmínek jinak. Důležité je odhalit, **jak jinak to může být a v jakém případě to může být jinak**. Ale ani to ještě nestačí.

Tak jako dobrá teorie začíná tam, kde se podaří najít to, co je **elementární** (například redukovat veškerou složitost fyzikálních jevů na tři zákony klasické fyziky), tak dobrý přesah stávající teorie musí rovněž vyhovovat požadavku **elementarity (jednoduchosti)**. Musí nové vysvětlit tím **nejjednodušším** a z hlediska lidského vnímání **elegantním** způsobem. Jakmile vysvětlení nového začíná být příliš komplikované, příliš "umělé", "nepěkné", je to signál, že nejdeme správnou cestou. Takový je prostě vztah světa, ve kterém žijeme, a společné vlastnosti teorií, které znamenaly posun poznání vpřed. S tím se setkal i každý vnímavý laik, pokud studoval historii nějakého objevu.

Možnosti přesahu:

V každém konkrétním případě, kdy se řeší problém přesahu stávající teorie, se nabízí nepřehledné možnosti cest. Teprve až se zrodí nové, zdá se zpětně, že vše bylo od počátku prosté a jasné. Můžete si to vyzkoušet: **Jak rozšířit Nashův vyjednávací problém tak, aby respektoval skutečnost, že ne každé rozdělení výplat může být pro každého hráče přijatelné?**

Uvedu některé možnosti. Vyberte si:

1. Rozdělení je zpravidla nepřijatelné proto, že hráč uvažuje, co se bude dít po té, co dojde k rozdělení výplat. Tj. budeme uvažovat skutečnost, že si hráči vidí dál, než "na špičku nosu":

- pojmout hru jako vícekolovou, hledat model hry s více koly, kdy hráč, který uvidí "více tahů" dopředu bude mít výhodu,

- nebo uvažovat situaci, kdy jsou hráči schopni nějakým způsobem, byť i nepřesně či dokonce někdy chybně, odhadnout "koncové stavy" a podle tohoto odhadu se rozhodují?

2. Jak formulovat problém "přijatelnosti" rozdělení? Vyberte si:

- dát do souvislosti problém rozdělení s důsledky rozdělení pro jednotlivé hráče,

- nebo se pokusit o nějakou definici "spravedlivého" a tudíž obecně přijatelného rozdělení?

3. Jak zobecnit *Nashův vyjednávací problém*, resp. co "rozpohybovat"? Vyberte si:

- bod nedohody v tom smyslu, že se hráči mohou v případě nedohody ocitnout v situaci s výplatami, které mohou být i nižší než v bodě nedohody,

- nebo hranici dosažitelných výplat, která se v určitých případech může zúžit, nebo naopak rozšířit,

- nebo vložení do *Nashova vyjednávacího problému* nějakého dalšího významného prvku či prvků,

- nebo kombinací některých z předešlých možností, ovšem s důrazem na který prvek?

4. Jak definovat výplatu? Vyberte si:

- jako subjektivně pocíťovaný fenomén, který integruje příjmový aspekt s jeho kontexty (závist apod.),

- nebo jako současnou hodnotu očekávaného budoucího příjmu?

5. Na jaké oblasti danou problematiku interpretovat? Vyberte si:

- na příkladu dvou rovnoprávně postavených hráčů,

- nebo na příkladu nerovného postavení hráčů, kdy jeden může využít svou převahu oproti druhému,

- nebo na příkladu válečného střetu či jeho hrozby,

- nebo na příkladu vztahu mezi vlastníkem práce a kapitálu, resp. zaměstnancem a firmou,

- nebo hledat nějakou univerzální interpretaci, kterou nebudeme spojovat s řešením toho či onoho reálného problému.

- nebo usilovat o nějaký kompromis mezi řešením konkrétnějších případů, které mají praktickou relevanci, a ambicí řešit problém na co nejobecnější úrovni?

Ve všech výše uvedených případech tak trochu hraje "šachy" s realitou. Hledáme zjednodušení, což je určitá oběť, za kterou požadujeme kompenzace v podobě zřetelnějšího vidění reality.

Místo závěru této části:

Pokud mohu doporučit či poprosit: **Zkuste sami pro sebe vybrat vždy jednu z možností**. Velmi vám to pomůže chápat význam teorie a to, jak je obtížné ji dělat. Svým způsobem je to jako v případě horolezce, který dělá prvovýstup.

Vize, jakou potřebujeme/75: Série o moci – 5. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 5. část

Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (způsob rozšíření Nashova vyjednávacího problému):

V předcházející části jsme předvedli některé možnosti rozšíření původního *Nashova vyjednávacího problému*. Nyní si stručně ukážeme, které z možností zvolíme:

Ad 1. Budeme uvažovat případ, kdy jsou hráči schopni nějakým způsobem, byť i nepřesně či dokonce někdy chybně, odhadnout "koncové stavy" hry a podle tohoto odhadu se rozhodují.

Ad 2. Problém "přijatelnosti" rozdělíme do souvislosti s **problém důsledků rozdělení pro jednotlivé hráče**, a to zajímavým způsobem. Právě to nám umožní základní posun teorie v dané oblasti (a také bylo nejobtížnější přijít na to, jak to udělat).

Ad 3. *Nashův vyjednávací problém* budeme muset rozšířit v několika vzájemně souvisejících směrech a současně do něj budeme muset vložit nové prvky – některé standardní (např. nástroje konfliktních dvouhramatických her), některé původní. To vše tak, aby se rozšířený koncept oproti předešlému příliš nezkomplikoval, aby rozšíření vyhovovalo požadavku elementarity rozšíření.

Ad 4. Výplatu budeme definovat jako současnou hodnotu očekávaného budoucího příjmu, přitom budeme předpokládat, že k jejímu odhadu slouží každému hráči jeho představivost a prožitky (užitky). (Tj. náš mechanismus založený na tom, že máme užitky ve smyslu, prožitků není cílový, ale rozhodovací).

Ad 5. Budeme usilovat o kompromis mezi řešením konkrétnějších případů, které mají praktickou relevanci, a ambicí řešit problém na co nejobecnější úrovni. Z hlediska praktických interpretací budeme mít většinou na mysli odpověď na otázku: **Proč je tak obtížné "dobré reformy" (tento pojem upřesníme) nejen realizovat, ale dokonce i veřejně prezentovat tak, aby mohly být prodiskutovány ve veřejném prostoru za účasti laické i odborné veřejnosti.**

K poslednímu bodu:

1. Je zřejmé, že poslední bod bezprostředně souvisí s tvorbou vize, protože vize, jejíž součástí nebudou komplexní reformy, nemá šanci na to, aby byla úspěšná. **Slabinou všech dosavadních pokusů o přípravu "funkční" vize** je mj. to, že **pracují jen s dílčími nápady** (*Druhá transformace*) či s **nedomyšlenými a od reality budoucího vývoje vzdálenými dogmaty** (*Nová dohoda*):

- Proč tyto vize mají určitou podporu ve veřejném prostoru právě proto, že neobsahují to nejdůležitější?

- Proč je obtížné problematiku skutečných a komplexních reforem tak obtížné dostat do veřejného prostoru?

2. Předcházející bod již bezprostředně souvisí s otázkou moci, resp. s tím, **jak soustředit dostatečně společenské síly, které budou schopny nejen vizi využít ke svému sjednocování, nejen vizi průběžně konkretizovat dle toho, jak se bude vyvíjet situace, ale také ji postupně, krok za krokem, v širším měřítku než je lokální píseček, realizovat.**

Místo závěru této část:

Teď už se může pustit do práce a předvést koncept rozšíření původního *Nashova vyjednávacího problému* a návazně některé důležité modely z tohoto konceptu vyplývající šité na míru tomu, co potřebujeme.

Vize, jakou potřebujeme/76 Série o moci – 6. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 6. část

Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

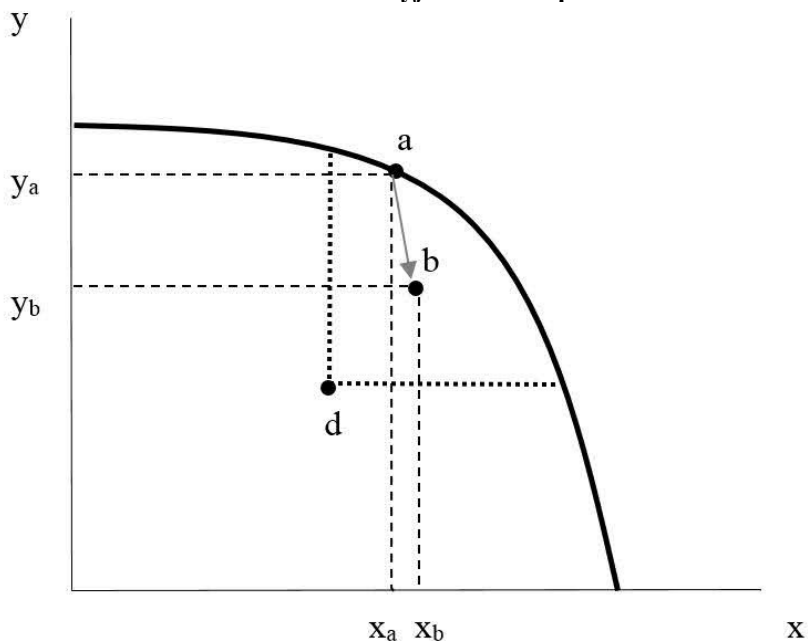
K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (*Nashův vyjednávací problém s konfliktem*):

Modelování reality prostřednictvím *Nashova vyjednávacího problému* (zde doporučuji, aby se čtenář, který není odborníkem na tuto problematiku, podíval na část 2. série, tj. 72. pokračování seriálu o vizi) předpokládá, že mezi účastníky nedojde při vyjednávání ke konfliktu, resp. že jim "nezávislý arbitr" znalý, jak problém řešit, dá návrh, se kterým budou obě strany souhlasit. Jenže, poučení tzv. *ultimátním problémem* s dělením stokoruny, víme, že v realitě tomu tak hodně často není, resp. je tomu tak velmi zřídka. Určitá dělení, která splňují podmínku dosažitelnosti, individuální a kolektivní racionality se (rozhodně ne vždy neoprávněně) zdají jedné ze stran či dokonce oběma stranám **nepřijatelná**.

Připomeňme si např. to, co uvádí Chun a Thompson (1990) v článku *Vyjednávání s body nejistého nesouhlasu*. Podle nich v případě konfliktu mezi vlastníky práce a vedením firmy panuje v případě konfliktu velká nejistota, zejména pokud jde o bod nedohody, tak jak jej formuluje F. Nash.

Obrázek č. 3: Nashův vyjednávací problém s více body (typ "hrozba stávkou")

Zdroj: Vlastní výtvar

Výše uvedené zobrazení v intencích Thomsonových úvah o dopadech stávkou odpovídá například následující situaci:

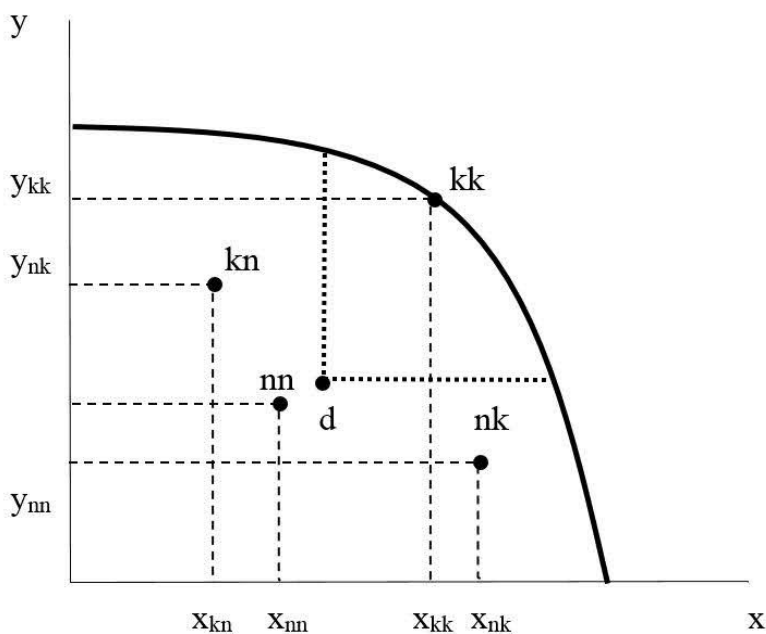
- Vlastník odmítl ustoupit za hranici výplaty y_a , což znamená výplatu x_a pro zaměstnance.
- Zaměstnanci na to odpověděli hrozbou stávkou a požadují výplatu x_b , což pro vlastníka znamená výplatu y_b a současně ztrátu efektivity.

Na takové rozdělení výplat ovšem vlastník nemusí přistoupit a použije známé sankce (začne selektivně zaměstnance propouštět a najímat zaměstnance nové, což zpravidla znamená další snížení efektivity systému).

Na to mohou zase zaměstnanci reagovat empiricky rovněž řadou známých postupů (na příklad nepřipustit vstup stávkokazů do firmy). Vlastník zase může požádat o ochranu státní instituce (povolat policii k tomu, aby umožnila vstup stávkokazů do firmy). Atd.

Podle toho, jak se vyvíjí situace, se vyjednávání dostává do dalších bodů. Následující obrázek ukazuje čtyři krajní možnosti:

Obrázek č. 4: Rozšíření Nashova vyjednávacího problému o čtyři krajní alternativy

Zdroj: Vlastní výtvar

Pokud se na hru díváme z pozice hráče X (s výplatami x), pak:

kk odpovídá situaci, kdy oba hráči se budou chovat kooperativně

kn odpovídá situaci, kdy daný hráč se bude chovat jen kooperativně druhý jen nekooperativně.

nk odpovídá situaci, kdy daný hráč se bude chovat jen nekooperativně druhý jen kooperativně.

nn odpovídá situaci, kdy oba hráči se budou chovat nekooperativně.

Tomu pak odpovídají výplaty jednotlivých hráčů, přičemž můžeme uvažovat například následující situaci:

$$x_{kn} < x_{nn} < x_{kk} < x_{nk}$$

$$y_{kn} < y_{nn} < y_{kk} < y_{nk}$$

To odpovídá rozložení výplat v případě hry typu "věžňovo dilema". Lze uvažovat i jiné typy her.

Připomeňme:

1. Jedná se **očekávané finální výplaty** jednotlivých hráčů.

2. Uvažované **čtyři body odpovídají krajním situacím, když každý z hráčů na všechny kroky jednoho z hráčů odpovídá výlučně buď kooperativní, nebo konfrontační (nekooperativní) strategií.**

2. Situaci jsme uvažovali z pohledu jednoho z hráčů, v dalším se **budeme muset vyrovnat i se situací, kdy každý z hráčů má odlišné vidění situací.**

Místo závěru této části:

Neděste se, není to tak složité. Předpokládám, že v souvislosti s přechodem k využití grafického vyjádření udělám pro zájemce online výklad s diskusí. V dalším pokračování grafické vyjádření reality ještě o něco zjednodušíme.

Vize, jakou potřebujeme/77 Série o moci – 7. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 7. část

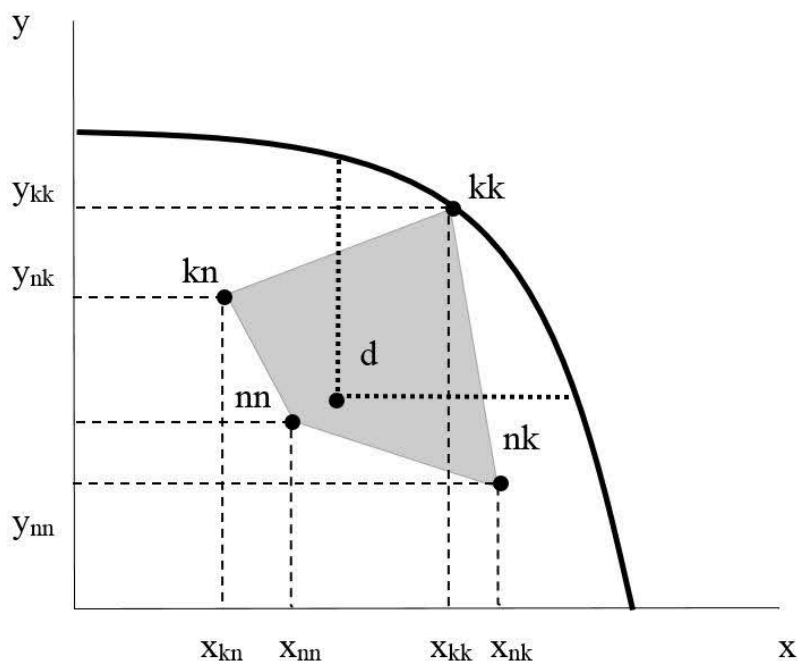
Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (Nashovův vyjednávací problém s konfliktem - celá množina bodů):

Připomeňme, že uvažované čtyři body v předcházejícím dílu odpovídají krajním situacím, když každý z hráčů na všechny kroky jednoho z hráčů odpovídá výlučně buď kooperativní, nebo konfrontační (nekooperativní) strategií. Protože se jedná o představu hráče o procesu, který má několik kol, ze které vychází jeho hodnocení **očekávaných finálních výplat**, měli bychom uvažovat celou množinu bodů vymezenou čtyřmi body krajních forem chování, což je graficky vyjádřeno na následujícím obrázku:

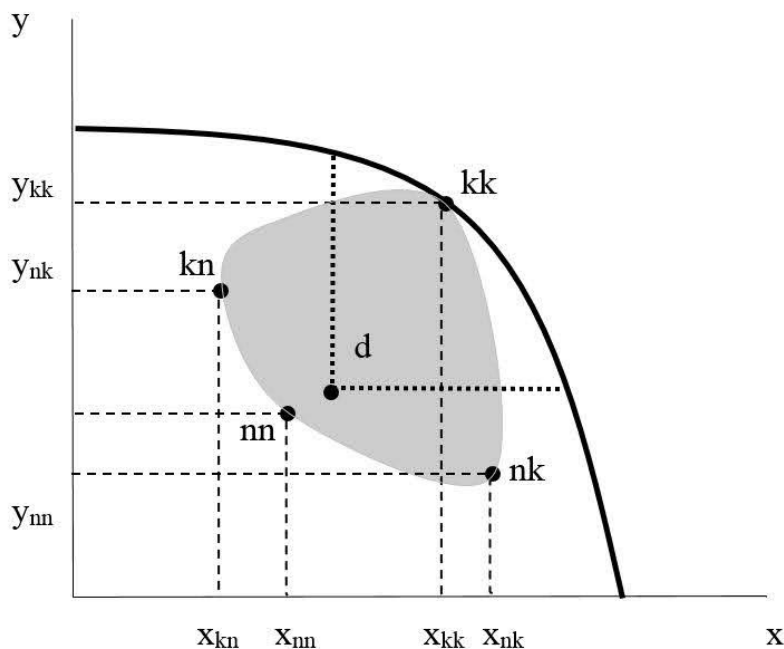
Obrázek č. 5: Rozšíření Nashovy vyjednávacího problému o množinu všech alternativ finálních stavů.

Zdroj: Vlastní výtvar

Případně:

Obrázek č. 6: Rozšíření Nashovy vyjednávacího problému o množinu všech alternativ finálních stavů – další možnost

Zdroj: Vlastní výtvar

Množiny mohou mít v různých aplikacích i dost odlišné tvary, vždy jsou však omezeny maximy či minimy výplat hráčů.

Na bázi tohoto konceptu, od kterého lze odvodit velké množství her, resp. navazujících her (na vícebodové rozšíření Nashova vyjednávacího problému navazují nekooperativní hry, které můžeme modelovat jako dvouhracové hry), lze vyjádřit nejrůznější příklady, se kterými se setkáváme v praxi. Jedná se o koncept na jedné straně poměrně jednoduchý, na druhé straně dostatečně bohatý na to, aby rozlišil různé situace, v nichž každý hráč musí počítat s odvetnými reakcemi druhého hráče.

Vícebodové rozšíření Nashova vyjednávacího problému tak zobecňuje jím popsanou situaci, kdy si hráči mezi sebou dělí formou vyjednávání či předáním rozhodnutí arbitrovi možné zlepšení, pokud se nacházející v neparetooptimální situaci (není splněn axiom kolektivní racionality), ale v "nejhorším případě" se nedohodnou a budou mít výplaty odpovídající bodu nedohody. Rozšířený koncept nabízí velké množství interpretací.

Pokud si připomeneme cestu, kterou jsme doposud prošli, je důležité upozornit na to, že jsme "decentně" obešli jednu z nejdůležitějších otázek: **Proč jsou některá rozdělení výplat pro některé hráče nepřijatelná?**

(To, co nějak intuitivně tušíme v souvislosti s povídám o tzv. *ultimátní hře*, je nedostatečné. Potřebujeme popojít, resp. poskočit o kus dál, tak se na to připravme.)

Jedná se o jednu z naprosto klíčových otázek. Zde potřebujeme najít vhodný "klíč" k dešifrování reality. A to té části reality, která je z hlediska současného dění mimořádně významná.

Místo závěru této části:

Ted' stojíme na prahu toho nejdůležitějšího a v příštím pokračování překročíme, přitom podstatným způsobem, práh toho, kam doposud teorie došla. Doufám, že i laik, tj. ten, kdo umí přemýšlet, ale nepůsobí profesionálně v daném oboru, pochopí, o co jde.

Vize, jakou potřebujeme/78 Série o moci – 8. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 8. část

Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (nejdůležitější - funkce neutrality pozičního investování):

Nyní se dostáváme k nejdůležitější otázce: **Proč jsou některá rozdělení výplat pro některé hráče nepřijatelná?**

Odpověď na tuto otázku nám dá do rukou nástroj, který posune naše pochopení společenské reality o velký kus dál. (Trvalo mně hodně dlouho, než jsem přišel, jak na to.)

Víme, že výsledky rozdělení výplat v určitém kole nemusejí být neutrální vůči tomu, co se bude odehrávat v budoucnu. Jeden z hráčů může například získat výhodu nad druhým hráčem. Obecně tento jev můžeme nazvat **pozičním investováním, tj. možností přeměnit vyšší výplatu ve výhodu diskriminující druhého hráče.**

Rozdělení výplat, které vzniká takové situace umožňuje, bude pro hráče, který tímto rozdělením může být postižen a který si vidí dál než na špičku nosu, **nepřijatelné**. Ale jak tuto skutečnost vyjádřit prostřednictvím **teoretických nástrojů?**

Pro toho, kde zná mikroekonomii, se nabízí analogie s jedním z nejdůležitějších nástrojů, který tato věda využívá: **Preference spotřebitele vyjadřujeme prostřednictvím indiferencí, tj. indiferenčních křivek.** Indiferenční křivka je množina bodů, ve které má spotřebitel ze spotřeby dvou statků (spotřebovávaných v různých kombinacích) stejný užitek. V logice věci pak tato křivka ukazuje, jaké množství jednoho statku je spotřebitel ochoten směnít za druhý statek, aby si uchoval stejný užitek.

V našem případě můžeme předpokládat, že **existují body takového rozdělení výplat, v nichž ani jeden z hráčů nezískává možnost výhody oproti druhému hráči v tom smyslu, že by svoji výplatu mohl proměnit ve výhodu diskriminující druhého hráče.** (O mechanismech diskriminace pojednáme později.)

Lze předpokládat, že každému bodu výplaty jednoho z hráčů odpovídá příslušný bod výplaty druhého hráče, kdy ani jeden z hráčů nemůže použít výhody skryté ve výplatě pro získání poziční převahy. Pokud každému takovému bodu jednoho hráče odpovídá příslušný bod druhého hráče, můžeme hovořit o **funkci neutrality pozičního investování.**

Lze namítnou:

1. Tento bod nemusí být jediný, nebo naopak těchto bodů může být více (a pak většinou nelze hovořit o "funkci" v matematickém smyslu).

2. Hráči mohou danou situaci vidět odlišně, pak by každý pracoval s odlišnou představou a funkcí neutrality pozičního investování.

Obě námítky jsou relevantní, ale uvidíme, že se s nimi lze velmi dobře vyrovnat a že se v určitém smyslu vzájemně eliminují, resp. funkce neutrality pozičního investování je klíčem k tomu, abychom se s těmito námítkami vyrovnali.

Udělejme si konkrétnější představu o tom, jakou podobu má množina neutrálních bodů, které představují určitou rovnováhu v oblasti pozičního investování. Lze ji chápat například jako určitou funkci, která výplatě každého z hráčů přiřazuje výplatu druhého hráče, například v implicitním tvaru jako funkci:

$$N(x, y) = 0$$

nebo v explicitním tvaru z pohledu jednoho z hráčů jako:

$$y = n(x)$$

tj. jakou výplatu y musí mít hráč Y , aby si při rozdělení výplat v daném kole oproti hráči X v dalších kolech nepohoršil, ale ani nepolepšil.

Tuto funkci, jak jsme již uvedli, jsme nazvali **funkcí neutrality rozdělení výplat.**

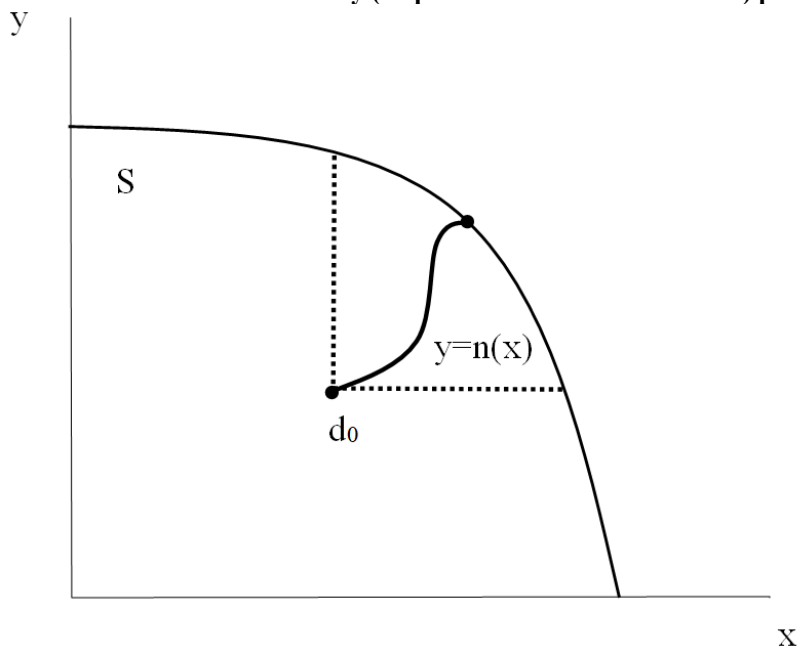
Čistě z terminologického důvodu budeme **funkcí neutrality rozdělení výplat** nazývat **funkcí neutrality pozičního investování**, protože, jak si ukážeme, je to právě fenomén pozičního investování, který umožňuje, aby hráč mohl využít svou výplatu získávanou v podobě příjmu k ovlivnění výplaty v dalším kole.

Ještě jednou si připomeňme, že takto formulovaný klíč k popisu fenoménu pozičního investování je velmi obdobný logice, na které je založena indiferenční křivka. V případě indiferenční křivky jde o vyjádření preferencí prostřednictvím indiferencí, v případě pozičního investování popisujeme jeho vliv prostřednictvím "křivky" (funkce) jeho neutrality (tj. identifikováním případů, kdy je jeho efekt nulový, a to v situaci, kdy jeho efekt může být nenulový, pokud by rozdělení výplat bylo mimo funkci neutrality pozičního investování).

Velmi triviálně lze charakteristiku pozičního investování zformulovat také takto: Pokud se má někdo s někým o něco podělit, musí si nejdříve udělat představu, zda to, co mu připadne, je dostatečné, aby to, co získá druhý, nemohlo být zneužito proti němu.

Funkci neutrality pozičního investování si můžeme představit takto:

Obrázek č. 7: Funkce neutrality (resp. množina neutrálních bodů) pozičního investování

Zdroj: Vlastní výtvar

Místo závěru této části:

V dalším pokračování nejdříve provedeme určité zjednodušení a pak toto zjednodušené schéma rozšíříme tak, aby abychom odpovíděli na námitky, které jsme uvedli návazně na definování funkce neutrality pozičního investování.

Vize, jakou potřebujeme/79 Série o moci – 9. část

Jak získat moc, aneb bez dobré teorie se neobejdeme – 9. část

Úvodní poznámka (zkrácená, podrobněji v 1. části):

K napsání této série mě přiměl příspěvek M. Světlíka o roli laiků a Š. Forgáče o moci.

K věci (rozšíření Nashova vyjednávacího problému):

V případě, že existuje funkce neutrality pozičního investování, je bod optima při řešení Nashova vyjednávacího problému jednoznačně určen jakožto maximum její dosažitelné hodnoty v množině S .

Začlenění funkce neutrality pozičního investování do aparátu umožňujícího analyzovat rozdělení příjmů mezi účastníky společné akce je mnohem více důležité, než se v tuto chvíli může zdát. Dá odpověď mj. na následující otázky:

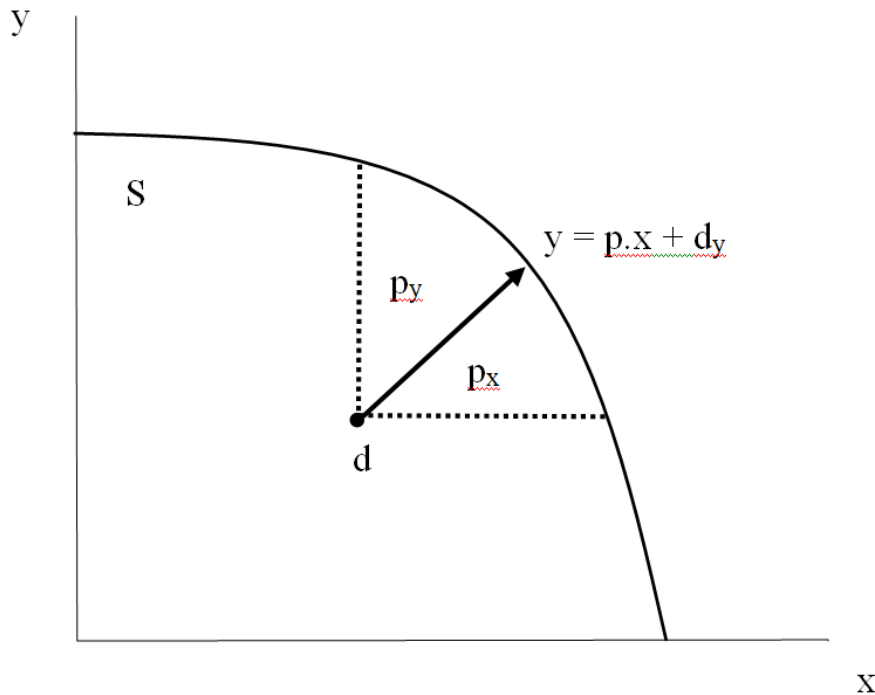
- V čem spočíval hlavní omyl následovníků Nashe a proč se ho dopustili?

- Co je zdrojem konfliktů při rozdělování výsledků společné akce?

Ještě před tím, než se do odpovědi na tyto otázky pustíme, provedeme technické zjednodušení.

Abychom si lépe představili, o co jde, budeme funkci neutrality pozičního investování považovat za lineární (což je nevýznamné zjednodušení z hlediska závěrů, ale velmi užitečné z hlediska výkladu dané problematiky):

Obrázek č. 8: Lineární funkce neutrality (resp. množina neutrálních bodů) pozičního investování (tj. linie neutrality pozičního investování)

Zdroj: Vlastní výtvar

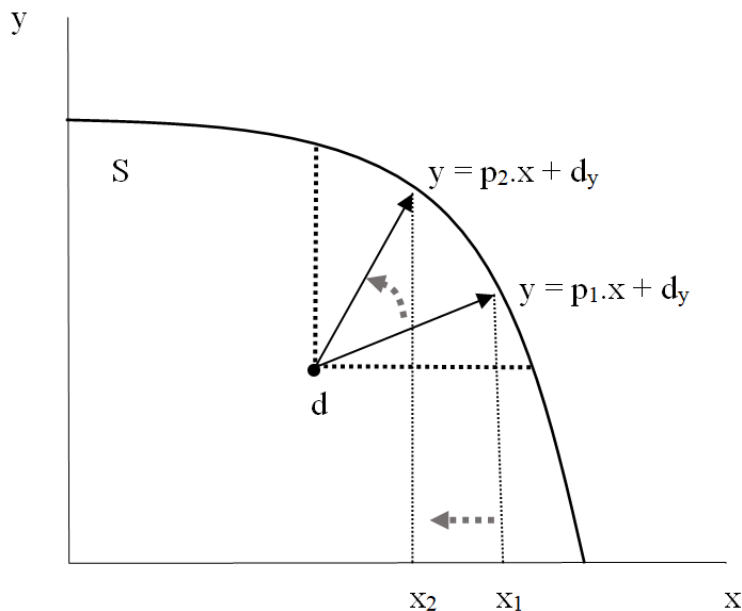
$y = p.x + d_y$ lineární funkce neutrality pozičního investování

p_x body napravo od této funkce jsou nepřijatelné pro hráče Y

p_y body nalevo od této funkce jsou nepřijatelné pro hráče X

Zavedení tohoto zjednodušení nám umožní hovořit o **linii neutrality pozičního investování** a v mnohem názornější poloze nám umožňuje nastolit otázku, co určuje **sklon linie pozičního investování** a **jaké důsledky má změna sklonu pozičního investování**.

Obrázek č. 9: Interpretace změny sklonu linie pozičního investování

Zdroj: Vlastní výtvar

Předpokládejme, že výhodu pozičního investování může využít pouze hráč Y.

V našem případě na obrázku platí: $x_2 < x_1$

To znamená, že k tomu, aby nedošlo ke zhoršení v oblasti pozičního investování, stačí po výše prezentované změně sklonu linie pozičního investování tomu hráči, který nemá možnost pozičního investování, získat méně. To neznamená, že méně získá, ale že nebezpečí pozičního investování se snížilo.

Jednou z interpretací, jak si za chvíli ukážeme, je cesta k odpovědi na otázku, jak snížit společenské napětí, které vyplývá z nerovnoměrného rozdělení bohatství ve společnosti, přesněji z možnosti měnit majetkovou výhodu ve zvýhodnění jedněch oproti druhým. Otázka, která je v současné době velmi významná.

Místo závěru této část:

Jakým způsobem prakticky realizovat **snížení závislosti rovných podmínek pro rozvoj, uchování a uplatnění lidských schopností na nerovnoměrném rozdělení společenského bohatství**? Lze to? A co tomu v současné době brání?